

2016-01

jaargang 47
nummer 01
februari 2016

Maandblad van
Vrijdenkersvereniging
De Vrije Gedachte

De Vrijdenker

Sinds 1856

IN DIT NUMMER ONDER MEER:

Paris 13/11 *revisit *

Waarheid en illusies

Vrouwen en economie

Aanslagen en compassie

Karen Armstrong en IS

Pedofilie en vrijheid

Overheid en discriminatie

Boekbesprekingen

VRIJDENKERSBORREL

Een Vrijdenkersborrel (of Verlichtingsborrel of Tafel van de Rede) is een maandelijks feestje over helder denken, de moraal en het goede leven. Voor vrijdenkers, atheïsten, humanisten, skeptici en andere belangstellenden op zoek naar de rede. Er worden een aantal van deze evenementen in Nederland georganiseerd. Zou u er zelf eentje willen organiseren? Neem dan contact met ons op via info@devrijegedachte.nl.

LET OP: Tijd en plaats van de hieronder vermelde borrels kunnen veranderen.

Kijk dus altijd op onze website voor de actuele informatie.

Amsterdam – Tafel van de Rede

Locatie: Café Heffer, Oudebrugsteeg 7, Amsterdam >>

Wanneer: elke tweede woensdag van de maand

Tijd: 20:00 – 22:30 uur (inloop vanaf 19:30 uur)

Kosten: vrij toegang, drankjes voor eigen rekening

Organisatie: Partij van de Rede

Contact: amsterdam@partijvanderede.nl

Deventer – Tafel van de Rede

Locatie: De Fermerie, Muggeplein 9, Deventer >>

Wanneer: elke eerste donderdag van de maand

Tijd: 20:00 – 22:30 uur (inloop vanaf 19:30 uur)

Kosten: vrij toegang, drankjes voor eigen rekening

Organisatie: Partij van de Rede

Contact: deventer@partijvanderede.nl

Den Haag – Verlichtingsborrel

Locatie: Stadsbrasserie De Ooievaer, Turfmarkt 2, Den Haag >>

Wanneer: elke tweede maandag van de maand

Tijd: 20:00 – 22:30 uur (inloop vanaf 19:30 uur)

Kosten: toegang € 3,-, drankjes voor eigen rekening

Organisatie: Haagse Verlichtingsborrel

Contact: redactie@verlichtingsborrel.org

Groningen – Vrijdenkersborrel

Locatie: Café De Wolthoorn, Turftorenstraat 6, Groningen >>

Wanneer: elke tweede dinsdag van de maand

Tijd: 20:00 – 22:30 uur (inloop vanaf 19:30 uur)

Kosten: vrij toegang, drankjes voor eigen rekening

Organisatie: Vrijdenkersborrel Groningen

Contact: [groningen@devrijegedachte.nl](mailto: groningen@devrijegedachte.nl)

Nijmegen – Vrijdenkersborrel

Locatie: Café Ergens, Arend Noorduijnstraat 30, Nijmegen

Wanneer: elke derde woensdag van de maand

Tijd: 20:00 – 22:30 uur (inloop vanaf 19:30 uur)

Kosten: vrij toegang, drankjes voor eigen rekening

Organisatie: Vrijdenkersborrel Nijmegen

Contact: nijmegen@devrijegedachte.nl

Utrecht – Vrijdenkersborrel

Locatie: Café Willem Slok, Korte Koestraat 2, Utrecht >>

Wanneer: elke eerste maandag van de maand

Tijd: 20:00 – 22:30 uur (inloop vanaf 19:30 uur)

Kosten: vrij toegang, drankjes voor eigen rekening

Organisatie: Vrijdenkersborrel Utrecht

Contact: [utrecht@devrijegedachte.nl](mailto: utrecht@devrijegedachte.nl)

Bezoek onze website
devrijegedachte.nl
en onze Facebook-pagina
'De Vrije Gedachte'

Cover vóór: DVG-voorzitter Fabian van Langevelde verklaart het heelal, Vrijdenkersborrel Utrecht, 7-12-2015 (foto R. v. Elst).
Cover achter: Katrine Marçal; promotie Bastiaan Rijpkema (foto RvE); directie democratie in Glarus (Zwitserland); skieën in Dubai.

De Vrijdenker • jaargang 47 • nummer 01 • februari 2016**I N H O U D**

Titel	Auteur	Pag.
• Colofon De Vrijdenker / Informatie De Vrije Gedachte	<i>Redactie / Bestuur</i>	2
• Beangstigend weinig belangstelling voor waarheid. Boekbespreking van <i>Illusies voor gevorderden</i> van Maarten Boudry	<i>Floris van den Berg</i>	3
• <i>Nederland zingt</i> als tegengif tegen religie	<i>Anton van Hooff</i>	6
• Allah gaf niet thuis	<i>Anton van Hooff</i>	7
• Van de Redactie	<i>Redactie</i>	8
• De werkelijkheid is een solistisch spel (aansluitend: aanvulling van <i>Anton van Hooff</i>)	<i>Ben Warner</i>	9
• De wurggreep van het neoliberale economisch paradigma. Boekbespreking van <i>Je houdt het niet voor mogelijk</i> van Katrine Marçal	<i>Floris van den Berg</i>	11
• Bespottelijk spotje (mail aan de overheid)	<i>Alexander Brekelmans</i>	13
• Pedofilie en vrijheid (met commentaar van <i>Paul Hopster</i> op pag. 14)	<i>Mark Lucius</i> (pseud.)	14
• Reactie op boekbespreking van <i>Wij volwassen GOD met pensioen</i>	<i>Peter Maassen</i>	16
• Meer marktwerking als de oplossing voor alles?	<i>Thomas Spickmann</i>	17
• Wat elke godgelovige zou moeten overdenken (9)	<i>Gerhard Elferink</i>	18
• Een gevoelig puntje: besnijdenis	<i>Redactie</i>	20
!! • Denken Over Democratie - oproep voor medewerking aan themanummer (mei)	<i>Redactie</i>	21
• <i>Van God los, een illusie armer maar dichter bij jezelf</i> - Herman Reimes. Boekbespreking	<i>René van Elst</i>	22
• Karen Armstrong's ongelijk over ISIS	<i>Leon Korteweg</i>	24
• Parijs en de rest van de wereld	<i>Willem de Vroomen</i>	27
• Aanslagen op de open samenleving. Boekbespreking van <i>Brief aan de huichelaars die het racisme voeden</i> van Charb	<i>Floris van den Berg</i>	30
• Compassie en vernietiging	<i>Jo Nabuurs</i>	32
• Parijs 13/11. Wat kunnen we doen?	<i>Frans Couwenbergh</i>	34
• Ruimtevaart	<i>Tom van Ewijk</i>	36

Memento

Het is vandaag 74 jaar geleden dat **Leo Polak** in concentratiekamp Sachsenhausen het leven liet. Een moment om je er weer van te overtuigen welk een voorrecht het is om in een ander tijdperk geboren te zijn. (Het geluk van de latere geboorte). En dat wij schatplichtig zijn en blijven aan Leo en zijn vrijdenkende tijdgenoten en ervoor moeten zorgen dat hun destijds verstomde boodschap nu en in de toekomst voort blijft klinken.

Gerhard Elferink, 9 december 2015

COLOFON

De Vrijdenker

De Vrijdenker is een tien maal per jaar verschijnend tijdschrift, uitgegeven door de **vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte**, waarover meer in nevenstaand kader.

Redactie:

Jan Bontje
René van Elst, hoofd- en opmaakredacteur
Els Geuzebroek
Anton van Hooff
Paul Hopster
Thomas Spickmann

Adres:

Postadres: Postbus 398, 3500 AJ Utrecht
Tel.: 0854016874 (0648240283)
E-mail: redactie@devrijegedachte.nl
Website: devrijegedachte.nl
IBAN: NL15INGB0000274551

Leden- en abonnementsadministratie:

ledenadministratie@devrijegedachte.nl

Kosten:

- Lidmaatschap met abonnement € 56,— p.j.
- Lidmaatschap zonder abonnement € 24,— „
- Abonnement € 35,— „
- Student-lidmaatschap (t/m 25 jaar)
met abonnement € 24,— „
- Prijs losse nummers € 3,50

Kopij:

Reacties en nieuwe bijdragen, die betrekking hebben op het vrijdenken, worden zeer op prijs gesteld.
A.u.b. digitaal aanleveren.

Druk:

Drukkerij Image Team Eemnes
ISSN: 1872-1478

De Redactie van De Vrijdenker wijst erop dat door auteurs verkondigde meningen niet per se geheel of gedeeltelijk de mening van de Vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte en/of de Redactie weergeven. De inhoud van het geschrevene blijft te allen tijde de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteur.

INFORMATIE

De Vrije Gedachte

De **vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte** is opgericht in 1856 onder de naam De Dageraad.

Bestuur:

Richard Duijnstee
Gerhard Elferink, ledenadministrateur
Jacques Honkoop, penningmeester / vice-voorzitter
Leon Korteweg
Dik Kruithof, secretaris
Fabian van Langevelde, voorzitter
Saskia Spigt

Adres:

Postadres: Postbus 398, 3500 AJ Utrecht
Tel.: 0854016874 (0648240283)
E-mail: info@devrijegedachte.nl
Website: devrijegedachte.nl
IBAN: NL15INGB0000274551

Leden- en abonnementsadministratie:

ledenadministratie@devrijegedachte.nl

Lidmaatschap / abonnement op tijdschrift De Vrijdenker:

zie het nevenstaand Colofon van dit blad

Internet:

- Website:
devrijegedachte.nl
- YouTube-kanaal:
www.youtube.com/channel/UCGBnWeBAI4MF2n9OnyQqzLw
- Facebook-pagina:
www.facebook.com/pages/De-Vrije-Gedachte/222063214479866

Beangstigend weinig belangstelling voor waarheid

Boekbespreking van Maarten Boudry, *Illusies voor gevorderden. Of waarom waarheid altijd beter is*, Uitgeverij Polis, Antwerpen, 2015.

Floris van den Berg

'Het is altijd, overal en voor iedereen verkeerd om eender wat op ondeugdelijke gronden te geloven.'
W. Clifford (p. 140)

Op 13 november 2015 vond een gruwelijke terroristische aanslag plaats in Parijs. De daders waren Moslims, dat wil zeggen mensen in de ban van de illusies van de Islam. In de eindeloze stroom commentaren in de media wordt dikwijls ontkend dat de terroristen iets met de islam te maken hebben. Er wordt gezegd dat het gekken zijn, of dat ze een fundamentalistische interpretatie van de islam voorstaan. Het nare is dat dat niet zo is. De Koran staat bol met oproepen tot geweld tegen ongelovigen. De meeste moslims leggen deze oproepen naast zich neer, maar er zijn moslims die dat niet doen en hun beroep op de islam kan onmogelijk onoprecht of incorrect worden genoemd.

Het boek *Illusies voor gevorderden* (2015) van de Gentse filosoof **Maarten Boudry** analyseert de opvattingen van mensen over illusies (gelovigen) en besteedt aandacht aan de terreuraanslag in Parijs op de redactie van Charlie Hebdo. De illusies van het sprookje van Mohammed houden de westerse wereld in angst, en geen onterechte angst. Boudry legt in heldere taal uit waarom zoveel mensen in illusies geloven en waarom er anderen zijn die menen dat het goed is dat mensen in illusies geloven, ook al geloven zij er zelf niet in. Die laatste categorie mensen zijn wat Daniel Dennett noemt *believers in belief*. Boudry is een geharde waarheidsnudist: hij gaat te allen tijde voor de naakte waarheid en beargumenteert waarom dat uiteindelijk de beste strategie is voor een betere wereld.

Floris van den Berg (Naarden, 1973) is milieufilosoof aan de Universiteit Utrecht, lid en voormalig bestuurslid van De Vrije Gedachte, lid van het Humanistisch Verbond en donateur van Skepsis. In september is zijn boek over het ecohumanisme *Beter weten* verschenen.

Mensen hebben bar weinig belangstelling voor waarheid. Waarom zouden er anders mensen zijn die religieus zijn of bijgelovig, of menen dat alternatieve geneeswijzen werken? Ik zou benieuwd zijn naar de uitslag van een enquête over de vraag of mensen van zichzelf menen dat ze waarheidslievend zijn. Het zou best kunnen dat mensen dat bevestigen, maar desondanks opvattingen koesteren die in flagrante tegenspraak met de waarheid zijn en dat ook hadden kunnen weten. Psychologen spreken in dat geval van cognitieve dissonantie¹: mensen koesteren tegenstrijdige opvattingen. Daar blinken mensen in uit. Filosofen trouwens ook en theologen *par excellence*. Maar er is een slag filosofen dat bijzonder waarheidslievend is en dat bereid is veel moeite te doen om zich van eigen illusies ('overtuigingen die niet stroken met de werkelijkheid' (p. 10)) en waanvoorstellingen te ontdoen en te pogen anderen daar ook van te bevrijden. Dit is de essentie van het project van de Verlichting en van de Gents-Leidse School die in de traditie van de radicale Verlichting staat. De Gentse filosoof Maarten Boudry voegt zich met zijn boek met verve in deze traditie.

Boudry pakt de Sinterklaas-traditie, waarin kinderen worden voorgelogen door hun ouders, hard aan. Boudry, die zich 'waarheidsfundamentalist' noemt, meent in lijn met het openingscitaat van Clifford, dat het onethisch is om mensen voor te liegen: 'Leugens zijn een vorm van vrijheidsberoving: ik sluit iemand op in een wereld die niet de echte is, zonder zijn medeweten, omdat ik in zijn plaats heb uitgemaakt dat hij zich daar beter zal voelen.' (p. 244) Het doet mij denken aan het hartstochtelijk pleidooi van H.D. Thoreau voor waarheid: '*Rather than love, than money, than fame, give me truth.*' (Liever dan liefde, dan geld, dan roem, geef mij waarheid.) Dus ook niet liegen over Sinterklaas. 'Sta er even bij stil: jaren aan een stuk wordt een kind voorgelogen door ouders, oudere broers en zussen, en andere volwassenen in zijn omgeving.' (p. 244) Er is hier sprake van een vertrouwensbreuk: 'Als ze mij dit hebben wijsgemaakt, wat zal de volgende onthulling zijn?' (p. 244). Vragen die zich aan mij opdringen zijn de volgende. Mogen ouders hun kinderen illusies wijsmaken? Mogen ouders religieuze waanvoorstellingen aan hun kinderen opdringen? Maakt het uit of ouders zelf in die illusies geloven? Is het vasthoudend geloven in illusies waarvan je had kunnen weten dat het illusies zijn ethisch? In een liberale samenleving mag je zelf geloven wat je wilt, ook mag je illusies koesteren, zolang je je maar aan het

basale niet-schaden principe houdt. Maar de morele kwestie blijft: is het moreel te verantwoorden om dingen te geloven waarvoor onvoldoende bewijs is en waartegen argumentatie voorhanden is? In de huidige westerse maatschappij is de informatie en argumentatie voor atheïsme ruim voorhanden. Volharden in geloof vergt het moedwillig ofwel vermijden van argumentatie of, erger nog, een vergeefse poging tot rationalisering van irrationaliteit. Geloof vergt gekoesterde onwetendheid. Boudry heeft geen clementie met ouders die hun kinderen illusies bijbrengen, of het nu gaat om religie of om Sinterklaas.

Boudry buigt zich over de vraag of er nuttige illusies bestaan, dat wil zeggen illusies die goed zijn voor ofwel de samenleving als geheel ofwel het individu met die illusie. Na een lange intellectuele reis langs mogelijke antwoorden, concludeert Boudry, zoals hij al in de titel had weggegeven: nee, de waarheid is altijd te verkiezen boven de illusie.

‘Wat moet je met de waarheid?’ is de titel van een hoofdstuk. Boudry schrijft: ‘Soms sluiten we onze ogen voor wat zich onder onze neus afspeelt of lopen we met een wijde boog rond de waarheid, omdat we bang zijn voor wat ze in petto heeft.’ (p. 115) Deze uitspraak lijkt mij een *understatement*. ‘Mensen bevinden zich vaak in zo’n gespleten toestand, waarin ze beseffen dat er iets aan de hand is, maar zich niettemin moedwillig van de waarheid afschermen.’ (p. 116) ‘Sommige mensen, zo betoogt de voormalige presidentskandidaat Al Gore in de documentaire *An Inconvenient Truth*, willen de bittere realiteit van klimaatopwarming niet onder ogen zien, om hun schuldgevoelens ten opzichte van toekomstige generaties te onderdrukken. Beter dat je achteraf kunt zeggen dat je lustig bent blijven doorstoken, omdat je oprecht geloofde dat er geen vuiltje aan de lucht was, dan dat je moet erkennen dat je willens nillens de planeet naar de knoppen hebt geholpen.’ (p. 117) ‘Wie bewust de ogen afwendt van een mogelijk onaangename waarheid, verraadt zichzelf.’ (p. 117) ‘Het beste excuus voor nalatigheid, als je je aan je morele verantwoordelijkheid wilt onttrekken, is dat je in onwetendheid vertoefde.’ (p. 120) ‘Indien menselijke CO₂-uitstoot daadwerkelijk de temperatuur van de aarde doet stijgen, kan dat de toekomst van de mensheid, en van alle leven op aarde, drastisch beïnvloeden. Moeten we dan niet dringend met die waarheid in het reine komen?’ (p. 122)

De religiekritiek van Boudry is niet mals: ‘De illusie van een goddelijke openbaring is verantwoordelijk voor het feit dat sommige samenlevingen vandaag nog steeds met de achterlijke moraal van pastorale of nomadische culturen uit het bronzen tijdperk zitten opgescheept, waar we anders al lang van verlost zouden zijn.’ (p. 179-

180). Voor de duidelijkheid: de godsdiensten die Boudry hier op de korrel neemt zijn islam, jodendom en christendom. Boudry meent dat met name de Islam een moreel probleem vormt. Over de Koran merkt hij op: ‘Bijna elke pagina van de Koran druipt van de haat tegen ongelovigen.’ (p. 185) 92 van de 114 soera’s gaan over het gruwelijke lot dat ongelovigen en afvalligen te wachten staat, zo verlicht Boudry de lezer. Het is toch wel lastig om van de Koran een vredelievend en tot verzoening en wederzijdse tolerantie aanmanend boek te maken. ‘Op het schaakbord van de Koranexegese hebben gematigde moslims enkele pionnen (het handvol vredelievende verzen) en de jihadi’s twintig koninginnen (de talloze haatverzen). De kern van het probleem is de opvatting, die ook de meeste gematigde moslims helaas huldigen, dat de Koran geen boek is als andere boeken, maar het letterlijke en

eeuwige woord is van een moreel perfecte auteur.’ (p. 187) Over monotheïsme: ‘Als alle verantwoordelijkheid voor de wereld op één persoon rust, moeten we besluiten dat die een gruwelijke sadist is, of minstens een onverschillige schoft.’ (p. 224) Theologie karakteriseert Boudry als ‘intellectuele zwendel’ (p. 278) ‘De opvatting dat de Koran een vredelievend boek is zonder een spatje haat, in weerwil van alles wat daarin geschreven staat, vergt een soort van intellectuele acrobatie en creatieve uitlegkunst die niet voor iedereen is weggelegd. [...] De prijs die apologeten betalen voor het in stand houden van hun eigen rooskleurige illusies over religie, is dat ze totaal blind worden voor het geweldspotentieel van hun eigen teksten.’ (p. 284)

Voor gymnasiasten is het even wennen om met de blik van Boudry naar het Griekse pantheon te kijken: ‘De liederlijke ploerten uit het Griekse pantheon, die moorden en bedriegen en verkrachten dat het een lieve lust is [...]’ (p. 206) Weer een illusie armer.

Boudry haalt de Amerikaanse intellectueelⁱⁱ aan, bekend van zijn boek *The Closing of the American Mind*: ‘Van één ding kan een professor absoluut zeker zijn: nagenoeg elke student die de universiteit binnenkomt, gelooft of beweert te geloven dat waarheid relatief is.’ (p. 298) Helaas kan ik deze observatie uit eigen ervaring als universitair docent bevestigen. De essentie van mijn BA-vak filosofie is de weerlegging van zowel epistemologisch relativisme (waarheidsrelativisme) en moreel relativisme (cultuurrelativisme). Studenten menen dat wetenschap ook maar een verhaal is, en dat er nog meer waarheden bestaan. Ook zijn ze van mening dat andere culturen hun eigen waarheid hebben en dat het onmogelijk is andere culturen moreel te beoordelen.

Boudry verzet zich tegen het idee dat religie per definitie goed is en dat vormen van religie die daarmee in

contradictie zijn, aberraties zijn. Dit denkbeeld 'religie is goed' is een immunisatiestrategie om religie te beschermen tegen kritiek. En het werkt verrassend goed. Hoe vaak wordt er niet beweerd dat de Islam niet het probleem is, maar de politieke Islam. Of dat de Islam gekaapt is door fundamentalisten.

Het theoretisch raamwerk dat Boudry gebruikt, is de evolutietheorie. Boudry bekijkt of het hebben van illusies enig nut heeft voor ofwel een individu (nee) of een groep (nee). Hoe kan het dan dat er illusies zijn die hardnekkig zijn en die noch goed zijn voor het individu noch voor de groep? Een voorbeeld dat Boudry noemt zijn de mensenoffers bij de Azteken waarbij duizenden mensen werden vermoord vanwege de illusie dat de goden die zouden eisen. De verklaring waar Boudry mee komt, is dat ideeën zich van brein naar brein kunnen verplaatsen en dat het erom gaat of die ideeën zich kunnen verspreiden ongeacht of het goed is voor de drager ervan. Een zelfmoordterrorist heeft zelf verrekt weinig aan het idee van zelfmoordterrorisme, maar het idee van zelfmoordterrorisme blijft zich verspreiden, thans dikwijls gekoppeld aan de Islam. Richard Dawkins en Daniel Dennett spreken, naar analogie van de genetische evolutie, van memen. Een meme is een idee dat zich van brein tot brein kan verspreiden. En hoewel de hele theorie van Boudry een memetische theorie is weigert hij zijn theorie als memetica te bestempelen omdat, volgens hem, de literatuur over memetica niet altijd even wetenschappelijk is.ⁱⁱⁱ

Boudry probeert alle illusies die mensen koesteren door te prikken, of ze nu onschuldig zijn (Sinterklaas) of niet (Allah). De vraag is echter of Boudry volledig is in zijn overzicht van illusies. Een onderscheid dat Boudry niet maakt, is het onderscheid tussen epistemologische illusies enerzijds en morele illusies anderzijds. Boudry focust met name op epistemologische illusies, dat wil zeggen illusies

als kennisclaims die in flagrante tegenspraak zijn met de werkelijkheid. Morele illusies – en ik baseer mij hier op het werk van de filosoof
 ◀Stijn Bruers – zijn morele dwalingen: mensen denken dat iets goed is, maar bij nadere be-

schouwing blijkt de rechtvaardigingsgrond daarvoor ondeugdelijk. Dikwijls lopen epistemologische en morele illusies doorelkaar. Bijvoorbeeld bij de morele afkeuring van homoseksualiteit. Vaak wordt die gerechtvaardigd met de illusie dat homoseksualiteit niet natuurlijk is. Of er wordt verwezen naar een religieuze autoriteit. In dat geval is het een morele illusie, want dat is een drogreden. Wat mij verbaast bij Boudry is dat hij een van de grote morele illusies niet noemt: de illusie van carnisme. Carnisme is de heersende ideologie die het gerechtvaardigd vindt om

dieren geweld aan te doen omdat zij lager in de morele hiërarchie staan. Dat dit een morele illusie is, is betoogd door onder andere Peter Singer in zijn boek *Animal Liberation* (1975). Singer spreekt over speciësisme (soortisme), waarin mensen discrimineren op basis van de soort. Het is dus een morele illusie die veel mensen hebben om te denken dat het moreel te rechtvaardigen is om dieren leed toe te doen en te doden voor (triviale) menselijke belangen. Boudry schrijft met merkbare verontwaardiging hoe het toch mogelijk is dat mensen geloven aan die rare illusies. Maar hij merkt de illusie bij zichzelf niet op. Dat is des te meer vreemd omdat hij wel werk van Peter Singer aanhaalt, namelijk *The Expanding Moral Circle*, waarin dit probleem ook behandeld wordt. Een tweede illusie die Boudry niet – of nauwelijks, want hij noemt het wel enkele keren – behandelt, is de illusie dat we als mensheid nog gewoon door kunnen gaan met *business as usual*. Dat is een vreemde illusie, want wetenschappers laten al sinds het Club van Rome Rapport *The Limits to Growth* zien dat ongelimiteerde groei in een beperkt fysisch systeem onmogelijk is en dat we de grenzen van de draagkracht van het systeem rap naderen. We leven met andere woorden in een sprookjeswereld. Het is een illusie die we koesteren waarbij we moedwillig feitelijkheden onderdrukken omdat het naar is om ons leven drastisch te moeten veranderen om de discrepantie tussen opvattingen en daden weg te nemen. Het boek *Illusies voor gevorderden* is een opstap op weg naar een wereld zonder illusies, maar boven het gevorderdenniveau zit nog een hoger niveau, en misschien nog wel meer. Maarten Boudry is 1ste dan (zwarte band), maar er zijn nog meer dannen te behalen in de martiale kunsten van het vechten tegen illusies. Een vraag die zich opdringt: hoe komen we als mensheid af van onze illusies, om te beginnen van de meest schadelijke illusies? Boudry schrijft hier weinig over. Boudry eindigt in feite waar mijn boek *Hoe komen we van religie af?* begint. In dat boek probeer ik strategieën te bedenken om van de illusies van religie af te komen. En in mijn boek 'De vrolijke veganist' probeer ik de morele illusie van carnisme te doorbreken.

Het een-na-laatste woord is aan Boudry: 'De waarheid is dat illusies niet onschuldig zijn. En het is een illusie om te denken dat de waarheid er niet toe doet.' (p. 285) Maar wie gelooft erin dat we van de nefaste illusies als die van religie af zullen komen? En voor de optimisten: is optimisme niet ook een illusie?

ⁱ Bij cognitieve dissonantie staat een gedane investering centraal als oorzaak van het verdedigen van een opvatting die in strijd is met de waarneembare werkelijkheid. Hoe groter investering of offer, hoe sterker de feiten worden weggerationaliseerd en de illusie wordt verdedigd. - Redactie.

ⁱⁱ Bedoeld is Allan Bloom (1987) - Redactie.

ⁱⁱⁱ Zie voor een toepassing van de memetica op de illusies van religie mijn boek *Hoe komen we van religie af? Een ongemakkelijke liberale paradox* (2009).

Nederland zingt als tegengif tegen religie

Anton van Hooff (foto op pag. 7)

Op de dag van *Heel Holland bakt* kun je op de EO kijken naar *Nederland zingt*. Ik mag dat graag doen; de uitzendingen bevestigen me in mijn ongelooft. Het is namelijk verrukkelijk om stampvolle kerken de meest bizarre teksten te horen uitgalmen; gelukkig worden voor de verstaanbaarheid de liedteksten als ondertitels geprojecteerd.

Zouden de Zeeuwen iets denken die het *Daar ruist langs de wolken* uit de bundel van Johannes de Heer (1866-1961) brengen?

*Daar ruist langs de wolken een lieflijke naam,
die hemel en aarde verenigt tezaam.*

Geen naam is er zoeter en beter voor 't hart.

Hoe kan in godsnaam een naam ruisen, en dan nog wel langs de wolken?

En welk naaiwerk heeft men in gedachte als men zingt van de eeuwig groene zomen:

*Zouden wij ook eenmaal komen,
waar de levensstroom ontspringt
en aan d'altijd groene zomen,
Christus' kerk zijn lof steeds zingt.*

(Johannes de Heer 82)

Dan is er de kerk die iedereen aanspoort zijn schatting aan de voet van de Hemelkoning te leggen:

*Prijs, mijn ziel, de Hemelkoning,
breng uw schatting aan Zijn voet,
die mij door Zijn gunstbetoning,
heil, vergeving smaken doet.
Halleluja, halleluja,
prijs de Koning, 't eeuwig goed.*

(Oude Hervormde Bundel 147)

Dat men zich tot een godsgeloof bekeert, is nog wel in te denken, maar wat stelt het Leidse studentenkoor *Panoplia* (= *Volle Wapenrusting*) zich op 13 december 2015 voor bij het 'zich tot elkaar bekeren'? Is dat zoets als 'elkaar bekennen', bijbels eufemisme voor de 'liefde bedrijven'? Wacht ons op het einde der tijden een wereldwijde orgie?

*Het zal zijn in het laatste der tijden
dat de berg van de tempel verheerlijkt zal staan
dat de wegen er heen zullen leiden
en de volken der aarde op weg zullen gaan
om de rechten des Heren te leren
zich tot God en elkaar te bekeren.*

(Lied 5 *Het zal zijn in het laatste der tijden*)

In het lied *Zingt volop Gods lof* (nummer 6) wordt de Heilige Geest gevraagd zijn vuur te sturen, maar in de regel daarop zijn rivier te zenden (om het vuur te blussen?):

Kom Heil'ge Geest stort op ons uw vuur.

Zend uw rivier, laat uw heil heel de aard' vervullen.

Raadselachtig is ook wat men aan moet met de aansporing uit lied 7: *en zingt u te buiten in 't hemelse licht*.

Een mens kan zich aan allerlei excessen te buiten gaan, maar 'zich te buiten zingen'? En dat nog wel in het hemelse licht? Natuurlijk denken de zingende kerken niets, maar laten ze zich alleen meeslepen door het massagebeuren. Ze bedwelmen zich in de roes van samenzang. Was godsdienst niet de opium van het volk? De cameramensen van de EO doen zichtbaar moeite om iets te kijken te geven. De camera's zwenken daarom voortdurend heen en weer en zoomen gretig in op wijd geopende vrouwenmonden waaruit de grootste onzin komt.

Kortom: gun jezelf een vermakelijk uurtje en kijk via *Nederland zingt* de gemiste uitzendingen af. Op de webstek staan de complete liedteksten zodat je in de beslotenheid van de huiskamer kunt meedoen.

DAAR RUIST LANGS DE WOLKEN
JOHANNES DE HEER 33

ZOUDEN WIJ OOK EENMAAL KOMEN
JOHANNES DE HEER 82

PRIJS MIJN ZIEL
OUDE HERVORMDE BUNDEL 147

ی ذنبہا تقدس فوق ہمارا

Anton van Hooff

‘Tot zoveel kwaad kon religie aanzetten,’ schreef de Romeinse dichter Lucretius als commentaar op het verhaal dat de Griekse bevelhebber zijn dochter Iphigeneia offerde om zo van de goden de gunstige wind te krijgen die nodig was om naar Troje te varen. Ik mompelde zijn *TANTUM RELIGIO POTUIT SUADERE MALORUM* toen ik in NRC van 21 december het hartverscheurende interview las dat

Floris van Straaten had met de Pakistaanse **Fauzia Ilyas** (26). Tien jaar geleden trouwde ze op bevel van haar vader met een zakenman die ze

niet kende. Daarmee kwam er abrupt een einde aan haar plan om door te leren.

Volgens haar omgeving hoorde ze gelukkig te zijn, maar ze leed alleen maar

onder de gevangenschap en seksueel misbruik door haar man. Haar vader stak geen hand uit, want volgens de islam moest ze zich aan haar man onderwerpen; haar moeder moest heel islamitisch (=onderworpen) haar mond houden. Dagelijks bad ze vijf maal allah om hulp, maar ook die stak geen hand uit. Toen concludeerde ze dat er geen god bestond. Toen was ze voor haar familie een *kafir*, een afvallige zonder enig recht. Bij de scheiding verloor ze haar dochttertje van vier, want een ongelovige kon toch geen kind opvoeden, wel? In het verschrikkelijke isolement dat op haar verstoting volgde, leerde ze een man kennen die ook met de islam had gebroken. Ze trouwden en richtten samen de *Atheists & Agnostics Alliance Pakistan (AAP)* op. Zo’n drieduizend mensen meldden zich, onder voor- of schuilnaam. Ten slotte werd ze ontmaskerd en aangeklaagd van godslastering. Ze vluchtte;

sinds 30 augustus is ze in Nederland; ook haar man is het gelukt hier te komen. Ze begrijpen dat veel mensen zich ongelukkig voelen in het asielcentrum, maar voor hen gaat boven alles dat ze veilig zijn. In Turkije moeten studenten zweren: ‘Hoe gelukkig is wie zegt dat hij Turks is.’ Bij het relaas van Fauzi Ilyas, denk ik: ‘Blij dat ik godvrij ben.’

Naar aanleiding van dit verhaal meldde Dick Metselaar dat op zijn instigatie het Humanistisch Verbond besloten heeft te proberen ook in Nederland een organisatie voor ex-moslims van de grond te krijgen.

Website: <http://www.aapakistan.org/>

Facebook:

<https://www.facebook.com/aapakistanorg>

Forum:

<https://www.facebook.com/groups/AtheistAlliancePakistan/>

Anton van Hooff (1943) is klassiek historicus te Nijmegen, redactielid van De Vrijdenker en oud-voorzitter van De Vrije Gedachte.

WERELDS NIEUWS

Duiveluitdrijving (1)

In een hotelkamer in Frankfurt is het lijk gevonden van een vrouw die het slachtoffer is van ‘duiveluitdrijving’. Vijf personen zijn in verband met de zaak gearresteerd, aldus de officier van justitie in de Duitse stad. De verdachten zijn een 44-jarige vrouw, haar 21-jarige zoon, een 19-jarige dochter en twee 15-jarige jongens. Ze hebben het 41-jarige slachtoffer vastgebonden op een bed en urenlang geslagen, blijkt uit het eerste onderzoek. De vrouw, die naar verluidt door demonen was bezeten, werd herhaaldelijk op de buik en borstkas geslagen. Om de kreten van de vrouw te onderdrukken kreeg ze in haar mond een handdoek gepropt. Uiteindelijk is de vrouw door verstikking om het leven gekomen.

Bron: ANP 9-12-2015

Uit de hand gelopen ‘biecht’

Een 19-jarige jongen is om het leven gekomen nadat hij in een kerk in de Amerikaanse deelstaat New York urenlang geslagen werd door zijn ouders en door andere kerkgangsters. De daders wilden hem op die manier dwingen tot het opbiechten van zijn zonden, zo meldde de politie van New Hartford.

Ook de twee jaar jongere broer van het slachtoffer werd mishandeld in de ‘Word of Life Christian Church’ in New Hartford, 370 kilometer ten noordwesten van de stad New York.

Hij raakte zwaargewond en moest worden opgenomen in het ziekenhuis.

„De twee broers werden gedurende enkele uren onop-

houdelijk onderworpen aan fysieke bestraffingen, in de hoop dat ze hun zonden zouden opbiechten en om vergiffenis zouden vragen”, aldus Michael Inserra van de lokale politie.

De ouders zijn opgepakt op verdenking van doodslag. Vier andere leden van de kerkgemeenschap, onder wie de oudere zus van de slachtoffers, werden eveneens gearresteerd en aangeklaagd voor mishandeling.

De politie was een onderzoek gestart nadat de ouders hun zwaargewonde 19-jarige zoon de volgende dag naar het ziekenhuis hadden gebracht. Het slachtoffer overleed daar later aan zijn verwondingen.

Bron: Belga 15-10-2015

[Uit andere bronnen komt naar voren dat de oudste broer de congregatie wilde verlaten. De mishandeling vond plaats op 12 oktober. Op de **foto** de liefhebbende ouders, Bruce en Deborah Leonard. Volgens latere berichten woonde het gezin in een ernstig vervuild en stinkend huis met verwaarloosde honden in kooien. - Redactie]

Van de Redactie

Ten langen leste... 2016!

Het jaar 2015 (door Arjen Lubach treffend *misschien wel het meest recente jaar ooit* genoemd) is voorbij en nu mogen/moeten/kunnen wij 2016 beleven. De Redactie van De Vrijdenker wenst u voor dit nieuwe jaar toe, dat al uw redelijke en moreel verantwoorde wensen uitkomen en dat u al uw dito voornemens in de praktijk kunt brengen. Wij doen ons best om u weer 10 (hierna nog 9) lezenswaardige nummers thuis te bezorgen, maar u weet het: dit is een blad niet alleen vóór u maar ook dóór u. Mogen wij ook dit jaar weer rekenen op uw door vrijdenken geïnspireerde bijdragen?

Erratum

In het vorige nummer werd op pagina 10 van Paul Cliteur ten onrechte vermeld dat hij lid van onze vereniging zou zijn. Excuus, dat berustte helaas! op verouderde informatie.

Aanwijzingen voor auteurs

Uit de publicatievoorwaarden' (te vinden in Vrijdenker 2014-10) en uit het colofon op pag. 2 kunt u enige aanwijzingen distilleren voor het aanleveren van materiaal voor ons blad. Het lijkt ons goed om hier eens - met toevoeging van enkele praktische punten - op een rijtje te zetten welke voorwaarden van toepassing zijn en hoe wij uw bijdragen graag zien binnenkomen:

- Bijdragen aan het blad worden – in verzorgd, leesbaar Nederlands – in digitale vorm aangeboden aan de hoofdredacteur op het email-adres van de Redactie.
- Als auteur bent u zelf verantwoordelijk voor de inhoud van uw werk. Buiten die verantwoordelijkheid vallen door de Redactie in de publicatie van het werk aangebrachte correcties. De Redactie noch De Vrije Gedachte is aansprakelijk voor plagiaat, auteursrechtenschending etc., gepleegd door auteurs. Het copyright op een geplaatste bijdrage blijft berusten bij de auteur; DVG is echter gerechtigd de bijdrage geheel of gedeeltelijk opnieuw te plaatsen, hetzij in het blad hetzij in een bloemlezing in boekvorm.
- U verstrekt over/van uzelf enige personalia en een portretfoto die bij het werk kunnen worden afgedrukt als het om een publicatie van enige omvang gaat.
- In overleg met de Redactie kan een bijdrage desgewenst onder pseudoniem worden gepubliceerd; anonieme bijdragen worden echter niet geaccepteerd. De auteur moet voor de hoofdredacteur bereikbaar zijn.

Verdere richtlijnen en adviezen:

- Een artikel telt maximaal 3000 woorden; een boekbespreking die niet diep op thema's uit het boek ingaat max. 1500 woorden.
- Veronderstel niet te veel voorkennis bij de lezers; vermijd technisch/geleerde termen of leg ze terloops uit.
- Gebruik liever geen tabs.
- Houd het aantal noten beperkt.
- Vertaal niet-Nederlandstalige citaten.
- Zorg voor een sprekende titel, die te maken heeft met het onderwerp, en voor bijpassende subonderwerpen met tussenkopjes.

- Een mini-samenvatting, waarin ook de belangrijkste trefwoorden voorkomen, wordt op prijs gesteld.
- Noem het hoofdonderwerp in het begin en schrijf de rest ter ondersteuning van dit onderwerp, zodat de lezer de argumentatie/illustratie en de weg naar de eventuele conclusie kan volgen.
- Spring niet via vrije associaties van de hak op de tak en haal geen dingen erbij die niet met het hoofdonderwerp te maken hebben, waardoor de lezer de weg kan kwijtraken en het hoofdonderwerp naar de achtergrond verdwijnt. Vindt u dat een uitweiding belangrijk is ter illustratie van het hoofdthema, leg dan uit hoe.
- Lees uw stuk zelf goed na; controleer de zinsbouw en spelling, in het bijzonder van de genoemde namen.

Met dank aan Leon Korteweg voor de citaatvertaling.

WERELDS NIEUWS

Woestijngoden op ijsig eiland

Veel IJslanders hebben zich bekeerd tot het 'Zuïsme' als protest tegen de verplichting belasting te betalen voor de staatskerk en andere religieuze organisaties. De Zuïsten, die oude Sumerische goden (zoals Enlil, Enki, Ninurta en Utu) vereren, staan sinds 2013 geregistreerd als kerk en beloven hun volgelingen terugbetaling van de belasting. IJslanders zijn verplicht om hun religie op te geven aan de staat. Bijna driekwart van de bevolking is aangesloten bij de Evangelisch-Lutherse Kerk van IJsland. Er zijn meer dan 40 andere geregistreerde religieuze organisaties die in aanmerking komen voor subsidie betaald via het belastingstelsel. Het gaat in 2016 om ongeveer \$80 per belastingplichtige per jaar. Wie geen religie opgeeft, betaalt eenvoudigweg meer belasting.

Een opiniepeiling, gepubliceerd in september, toonde aan dat 55% van de respondenten een einde wil maken aan het systeem.

De Zuïsten staan achter de vrijheid van godsdienst; hun voornaamste doel is dat de overheid elke wet intrekt die religieuze organisaties voorrechten, financieel of anderszins, boven andere organisaties verleent en dat het registreren van de religie van de burgers door de overheid wordt beëindigd.

<http://www.zuistar.is/english.html> Bron: The Guardian, 8 dec. 2015

De werkelijkheid is een solistisch spel

Ben Warner

In de discussie over wat de geradicaliseerde moslims ertoe zou bewegen aanslagen te plegen, komt met enige regelmaat naar voren, dat aanslagen en de Islam als godsdienst elkaar niet zouden verdragen. In de media wordt deze stelling geuit door deskundigen, overgenomen door journalisten in columns (weliswaar voorzien van een vraagteken) en - wat vooral telt - door wat heet te zijn een doorsnee-moslim, die hiermee aangeeft zelf die aanslagen ook te veroordelen en af te wijzen.

Om twee redenen acht ik deze stellingname of bewering onjuist.

De eerste is dat ik die constatering (geen verband met de Koran) met diverse teksten uit de Soera's kan weerleggen. Zoals trouwens felle orthodoxe islamisten ook doen. Ik ga deze hier niet andermaal aanhalen. Ze zijn uit en te na door neutrale analisten en tekstkenners opgesomd. De tweede is gebaseerd op een veel sterkere analyse. Niet van mijzelf, maar van Dr. Mr. David Suurland (foto op pag. 11).

In juni van dit jaar schreef hij een gedetailleerd essay onder de titel *Islam en de religieuze fundering van politiek geweld*. In dat essay geeft hij aan, hoe meer dan eens binnen de Islam de uitschakeling van andere godsdiensten aan de orde komt. Suurlands advies is dat men niet moet kijken naar de mening van on-islamitische, westerse politici, maar naar de mening van die schriftgeleerden en exegeten die een wezenlijke bijdrage hebben geleverd aan de vorming van wat wij nu islamitisch recht noemen: de oelama.

Onderstaande weergave is letterlijk uit zijn tekst afkomstig.

“We moeten de uitspraken en beweringen van deze schriftgeleerden bestuderen. Wat zij schrijven en zeggen is uiteindelijk de grondslag waarop gelovigen zich baseren, net zoals men zich in de katholieke kerk baseert op de dogma's van vroegere pausen.” Suurland schuwt de kritiek

op de andere monotheïstische godsdiensten in dit verband niet. Hij schrijft verder, dat “volgens de islamitische vertelling Allah verscheidene keren heeft gewezen op de corruptie van teksten door joden of christenen. De uitleggende verklaringen zijn menselijke dwalingen. We moeten terug naar de pure oorsprong en uitleg en dat zou de huidige richtlijn dienen te zijn.”

De rechtsscholen zijn het eens

Suurland graaft door alle scholen heen: de Hanafi, de Shafi's en de Hanballi.

Behoudens, gezien in het licht van de totale problematiek, kleine verschillen zijn deze godsdienstjuristen het onderling eens. Mohammed heeft het bij het rechte eind en alle afwijkingen zijn dwalingen.

Hij verwijst in dit verband bijvoorbeeld naar de Koran met vers 4:115 waarin staat: “Als iemand de gezant tegenwerkt nadat de leidraad hem duidelijk geworden is en hij toch niet de weg van de gelovigen volgt, dan zullen Wij hem daarheen brengen waarheen hij zich heeft afgekeerd. We zullen hem in de hel laten branden en dat is pas een slechte bestemming.”

Suurland wijst er verder op, dat daar waar geen koranische of Hadith-geregelde oplossingen zijn een jurist zal proberen met de analogie (qiyas) zo dicht mogelijk bij de bron te blijven. Deze vasthoudendheid aan de bronnen maakt de sha'ria avers tegen innovatie en hervorming.

Dat leidt tot teksten als de volgende uit de Maliki rechtsschool, waarin Ibn Khaldun, een vooraanstaande jurist, schrijft: “In de moslimgemeenschap is de heilige oorlog een plicht vanwege het universalisme (bw: algemene geldigheid) van de Moslim missie en de verplichting om iedereen tot de islam te bekeren ofwel middels overtuiging of door middel van geweld.” Minstens zo duidelijk is Ibn Rushd/Averroës, die het volgende laat noteren. “De juristen zijn het eens met betrekking

tot de mensen die moeten worden bevochten, dat zij allen behoren tot de polytheïsten (musrikun) gegeven de woorden van de Verhevene. En bestrijdt hen totdat de vervolging kan worden gestaakt, en hun geloof is geheel aan Allah.”

Suurland vraagt zich retorisch af of de moderne moslim zelf niet kan bepalen wat de islam inhoudt. Volgens de belangrijkste soennitische geleerde van dit moment, Yusef al-Qaradawi, zo geeft hij aan, kan dit niet, wanneer men, zoals al-Qaradawi stelt, daarmee tegen de Koran of de profeet zelf ingaat. De rechtsmethodologie van de Islam wordt door deze jurist als volgt samengevat: “Als men gelooft dat Mohammed de boodschapper van Allah is, dan moet men hem gehoorzamen – want hij beveelt alleen dat wat goed is. Dus, zelfs als Mohammed je zegt te doden, moet je dat doen.”

Hoezo overleggen?

Sommige westerse politici zeggen dat de strijdende partijen en/of landen aan tafel moeten gaan zitten en dat het westen van zijn kant niet zou moeten bombarderen. Via overleg zou IS tot rede en humaniteit moeten (kunnen) worden gebracht. Dit is vanuit die godsdienstige rechtsgrondslag volslagen zinloos, als we Suurland volgen. Er is sprake van een zwart-wit verdeling. Welke kleur wij ook kiezen, de ander accepteert geen enkele argumentatie of zienswijze. Dat heet absolutisme. Zij vertegenwoordigen de volmaakte waarheid. Wie kan daar wat tegen inbrengen? Zo is het en niets anders. De volstreekte ontkenning van

Ben Warner is auteur van communicatieboeken, oud directeur Gasunie /Gas Terra, oud-bekleder bijzondere leerstoel strategische communicatie UvA.

de functie van logica of de waarde van argumenten vanuit een rationele bewijsvoering wordt afgewezen.

Op die basis heeft overleg geen enkele zin. Elke stap richting een compromis wordt door de ander uitgelegd als zwakte. En het vertoon van zwakte aan onze zijde is een bewijs van sterkte aan hun kant. Want alleen hij die twijfelt, is bereid tot overleg en toont daarmee zwakte. Eventuele tegemoetkomende aanbiedingen worden aanvaard met geen ander doel dan de versterking van de eigen positie hunnerzijds, want wie geneigd is iets aan te bieden toont geen absolute, onwrik-

bare positie aan zijn kant en is dus kwetsbaar.

Er blijven in zo'n stellingname maar twee mogelijkheden over. Wij van onze kant geloven in de redelijkheid en de consensusbelofte van de ander of we komen tot het besluit die ander uit te schakelen. Moslim-fanatici hebben dat besluit allang genomen en zien elke poging tot compromis als winst voor hun kant. Het zoenoffer wordt afgewezen.

Klinkt dat niet bekend in de oren? Welke voorbeelden kennen we hiervan in zo iets recents als de Tweede Wereldoorlog, om in de tijdbuurt te blijven?

Het is voortdurend schaken vanuit verschillende spelregels. Zwart heeft een beginnadeel, want wit mag de eerste zet uitvoeren, maar daarna zijn de regels voor elk stuk hetzelfde behalve de tijd van denken. Wij kennen een onsportieve praktijk als het veranderen van de regels van het spel tijdens het spelen. Orthodoxe partijen wijzigen niet alleen de spelregels onderweg. Zij zeggen zich aan de spelregels te houden wanneer zij voor het eerste overleg aan tafel schuiven. De

werkelijkheid is, dat zij vooraf hebben besloten dat alleen hun spelregels gelden, maar dat zij dit niet in aanvang openlijk aangeven. Dat wil zeggen: alle kaarten op tafel, alle stukken met hun bewegingseigenschappen op het bord vanaf de eerste zet.

Zo beschouwd voldoen zij aan geen enkel spel. De waarheid als een koe is derhalve, dat het overleg geen spel is maar harde realiteit. En die realiteit wordt nu juist gekenmerkt door de afwezigheid van gelijkheid vooraf, van openheid vooraf en van universele spelregels. Anders gezegd; iedereen speelt zijn eigen spel. Liever gezegd iedereen speelt op zijn eigen bord. Deze vormen van samenkomst zijn dus net als schaken, waarbij iedereen a) zijn eigen bord en b) zijn eigen spelregels heeft. Volslagen nutteloos, ware het niet dat we helaas wel allemaal in dezelfde ruimte zitten.

Op de foto spreekt **David Suurland** tijdens het Lustrum van het Atheïstisch Verbond in juni 2015; foto *R. van Elst*.

Suurlands artikel staat op https://www.academia.edu/13846645/De_kleren_van_de_keizer_Islam_en_de_religieuze_fundering_van_politiek_geweld.

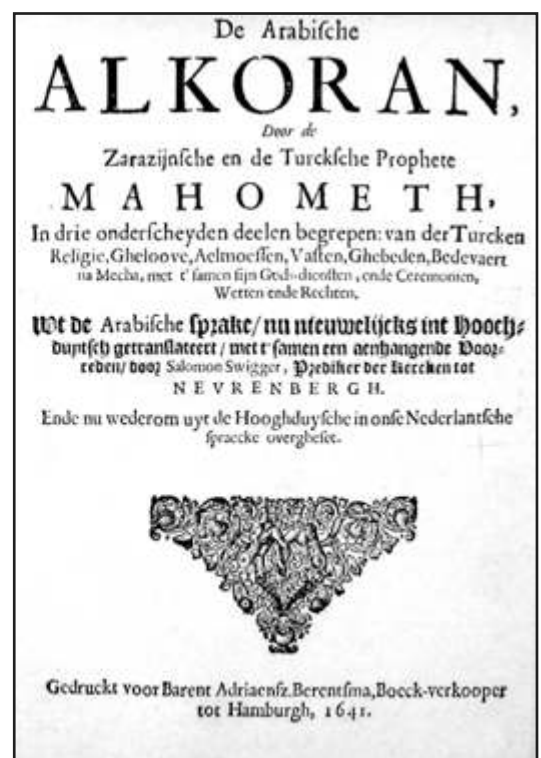

Anton van Hooff

merkt bij het voorgaande artikel op:

Het is inderdaad een spel waarbij de partijen verschillende spelregels hanteren. Gelukkig beginnen ook moslims te beseffen dat er iets mis is. De Iraanse president Rohani heeft 27 december op een internationale conferentie in Teheran ervoor gepleit dat de islam haar imago in de wereld moet verbeteren. Het is toch wel bedenkelijk dat geweld en terrorisme voornamelijk in islamitische landen voorkomen. Natuurlijk stelt hij de leer niet ter discussie. Maar gepraat over de 'echte' islam, die zo vreedzaam zou zijn, is gezever. Tegenover de zeker 109 soera's in de koran die oproepen tot onvoorwaardelijk geweld tegenover ongelovigen, staat slechts een handjevol verzen die spreken van vrede en verdraagzaamheid. Klik maar op: <http://www.thereligionofpeace.com/quran/023violence.htm>

In de historische context van een woestijncultuur van 1400 jaar geleden is die onverbiddelijkheid best te plaatsen (net als al de wreedheden in de bijbel), maar de islam denkt principieel niet historisch. En anders dan de bijbel gaat het in de koran niet om verhalen, maar om voorschriften: die laten zich niet allegorisch verklaren.

De wurggreep van het neoliberale economisch paradigma. Een bevrijdend feministisch perspectief

Floris van den Berg (foto op pag. 3)

De economie feminiseren

Wat mij opvalt wanneer ik met mensen over feminisme praat, is dat de meesten de neiging hebben om zichzelf als maatstaf te nemen voor de mate van de emancipatie van de vrouw in het algemeen. Dat is kwalitatief sociaalwetenschappelijk (zelf)onderzoek met $n=1$ en dat leidt tot te snelle gevolgtrekkingen. Om een concept of ideologie als democratie, mensenrechten, onderwijs, mens-dierrelatie of feminisme moreel te evalueren is het nodig om uit te zoomen en naar het grote plaatje te kijken. De Zweedse journalist Katrine Marçal doet dat met de ideologie van het neoliberalisme en als methode van uitzoomen gebruikt zij het feministische perspectief.¹ Dat levert niet bepaald een rooskleurig beeld op. Marçal pleit voor een feminisering en daardoor humanisering van het meedogenloze economische systeem met zijn slachtoffers.

'Ondanks dat het woord 'economie' is afgeleid van het Griekse woord oikos, dat 'thuis' betekent, was de economie lange tijd juist helemaal niet geïnteresseerd in wat er thuis gebeurde. De opofferingsgezinde natuur van de vrouw was verbonden met het private en dus was zij economisch niet relevant. [...] Deze definitie zorgde ervoor dat alles waarmee vrouwen zich moesten bezighouden onzichtbaar werd.' (p. 32-33) *'Economie is een systeem om wederzijds voordeel procedureel te stimuleren. Althans dat is mijn mening. Adam Smith, de grondlegger van de economische theorie van de vrije markt, schreef in 1776: 'Wij krijgen ons avondeten van de slager, de brouwer en de bakker. Niet omdat ze ons aardig vinden, maar omdat ruilhandel hun eigenbelang dient.'* (p. 12)

De vrije markt

Het systeem van de vrije marktideologie is in de jaren tachtig van de 20ste eeuw versmald tot de neoliberale ideologie.² Economie werd gelijkgeschakeld aan neoliberalisme. In het neoliberalisme staat alles in het teken en ten dienste van de vrije markt. Middel en doel hebben stuivertje gewisseld. Economie zou echter een instrument voor een welvarende samenleving dienen te zijn. Net zoals geld een handig hulpmiddel is om ruilverkeer te vergemakkelijken. Maar ook geld is voor velen doel op zichzelf. Het neoliberale economische paradigma is een amoreel systeem. Het enige criterium van het neoliberalisme dat telt, is of de markt volledig vrij is en als dat het geval is, worden alle problemen – zo die er al zijn – door de markt opgelost: van armoede, honger, onderdrukking tot milieuvervuiling. Marktwerking is de panacee voor alle problemen. Althans dat menen veel economen. Maar de vrije markt is een illusie, die een religie is waarvan de economen de priesters zijn.

Als er een probleem is dan roepen zij in koor: méér marktwerking!

De vrouw in de economie

In het pamflettistische boek *Je houdt het niet voor mogelijk* (2012) koppelt Marçal haar scherpe analyse van het economische systeem aan feminisme. Het economische systeem is volgens haar een patriarchaal systeem, gedacht vanuit de mannelijke geprivilegieerde positie waarbij de (traditionele) rollen van de vrouw niet meetelden in het systeem. In het economische systeem gaat het om arbeidsproductiviteit en arbeidsproductiviteit wordt gemeten aan inkomen. Wanneer mensen (vrouwen) zorgen voor huishouden en gezin, dan is dat volgens de economische theorie niet productief. Marçal illustreert dit aan de hand van de moeder van Adam Smith. Smith, die ongetrouwd was, kon rustig schrijven en studeren omdat zijn moeder, die weduwe was, volledig voor hem zorgde. De verzorgende taak heeft echter geen of zeer weinig waardering in de samenleving. Wanneer zorg wel wordt betaald dan is zorg een van de minst betaalde banen. Marçal bekritiseert het begrip economische mens (*homo economicus*), omdat dat op een man slaat. De analyse van Marçal herinnert mij aan Marcuses cultuurkritiek *One Dimensional Man* (1964). Marçal echter neemt een feministisch perspectief dat er bij Marcuse niet in zit. En ik moet eerlijk bekennen dat mij nooit helemaal duidelijk is geworden waarin het probleem volgens Marcuse nu zat. Bij Marçal ▼ is het in ieder geval duidelijk: *'[...] de economische mens [is] een effectieve manier om de vrouw buiten te sluiten. Van oudsher hebben we de vrouw bepaalde taken toebedeeld en gezegd dat ze die moet uitvoeren omdat zij vrouw is. Vervolgens roepen we een economische theorie in het leven die zegt dat deze werkzaamheden economisch gezien geen betekenis hebben. We vertellen de vrouw dat zij bepaalde krachten moet belichamen zodat de maatschappij van de man functioneert: bezorgdheid, empathie, altruïsme,*

¹ Katrine Marçal, *Je houdt het niet voor mogelijk. Een jonge vrouw rekent af met (mannelijk) egoïsme in de economie*, De Geus, Breda, 2015 (2012), vertaald uit het Zweeds door Maydo van Marwijk Kooy.

² Zie hierover ook Maarten van Rossem, *Kapitalisme zonder remmen. Opkomst en ondergang van het marktfundamentalisme*, 2011.

zorgzaamheid. En tegelijkertijd zeggen we dat economie het enige is wat ertoe doet. (p. 168)

Wat Sigmund Freud over vrouwen beweerde is – *excusez le mot* – van de pot gerukt. Hij beweert dat het vrouwen vanwege hun natuur beter zijn in schoonmaken. Marçal schrijft hierover: *‘Vrouwen schrobden, dweilden en stoften om het onreine van hun eigen lichaam te compenseren.’* (p. 40) Freud maakte zich schuldig aan de drogreden van essentialisme: het terugvoeren van de categorie vrouw tot een bepaalde essentie en daar dan via de naturalistische drogreden uit afleiden dat vrouwen (alle vrouwen) daarom een ondergeschikte rol dienen te spelen.

‘De helft van de wereldbevolking leeft van minder dan 2 dollar per dag. Hiervan is de meerderheid vrouw. Armoede is een vrouwenkwesie geworden en de jacht op een beter leven betekent voor miljoenen vrouwen dat ze ver van huis en hun eigen kinderen ofwel tegen betaling voor andermans kinderen gaan zorgen ofwel als schoonmaakster, serveerster, fabrieksarbeider, landarbeider, sekswerker of iets anders aan de schaduwkant van de wereldeconomie gaan werken. [...] Ieder jaar sterven er ongeveer een half miljoen vrouwen in het kraambed. De meesten hadden het overleefd als er medische zorg was geweest.’ (p. 50)

De beroemde econoom John Keynes meende in de eerste helft van de twintigste eeuw dat mensen minder zouden gaan werken en minder zouden consumeren waarbij de rijkdom toe zou nemen. *‘Hoe fout kun je het hebben,’* bijt Marçal hem postuum toe.

Emancipatie

Marçal bekritiseert het (westerse) feminisme van de afgelopen halve eeuw. Niet dat ze tegenstander is van de emancipatiebeweging van de vrouw, maar ze meent dat de emancipatie een verkeerde weg is ingeslagen.

Vrouwen moeten zich invoegen in het mannelijke paradigma en daarnaast nog eens hun traditionele taken (grotendeels) doen:

‘De bevrijding van de vrouw, zoals gedefinieerd in het Westen, veranderde in een reeks prestaties die zij moest leveren. Terwijl het om een vergroting van de verschillende soorten vrijheden had moeten gaan.’ (p. 68)

Zwendel

Marçal wijst er op dat de economische wetenschap zich schuldig maakt aan het stimuleren van financiële zwendel, namelijk door de mentaliteit van groeifetisjisme. Marçal legt uit: *‘Vroeger was het de bank die er last van had als iemand zijn hypotheek niet kon aflossen. Toen waren banken ook voorzichtiger met het geven van hypotheek. Nu werd die verhouding op zijn kop gezet. Het kon banken steeds minder schelen aan wie ze hypotheek gaven. Ze verkochten die hypotheek toch door. Hoe meer hypotheek de bank gaf, des te meer leningen de bank te verkopen had – en des te meer geld de bank verdiende.’* (p. 87) Het is niet moeilijk in te zien dat dit een piramidespel is en dat een kenmerk van een piramidespel is dat het eens implodeert. Dat gebeurde in 2008 met de financiële crisis toen banken failliet gingen en de overheid zich genooddaakt zag om bij te springen. De bankiers die grof geld verdienden aan dit

piramidespel ontsprongen de dans. Ze werden niet gerechtelijk vervolgd en er is ook weinig sociale onvrede over de graaidentaliteit in de financiële sector. Witteboordencriminelen worden vaak helemaal niet herkend als criminelen. Het is goed om te beseffen dat een groot deel van deze mensen (voornamelijk mannen) geschoold is in de economie. *‘In 2008 vond 41 procent van de afgestudeerden van Harvard Business School werk bij hedgefondsen, investeringsbanken en venture capitalists, durfkapitaalverstrekkers. [...] Datzelfde jaar viel Lehmann Brothers en de financiële crisis was een feit. In achttien maanden werd de waarde van 50 miljard dollar tenietgedaan, 53 miljoen mensen werden in armoede gestort.’* (p. 134) Echter: *‘De financiële wereld is met iedere crisis die hij heeft gecreëerd meer gaan verdienen.’* (p. 134)

Morele keuzes

Onze samenlevingen zijn *‘gevormd door oorlog, uitbuiting, racisme en patriarchaat’* (p. 146) schrijft Marçal. En dat is verontrustend om te beseffen. Maar in theorie kunnen wij mensen ons bevrijden van de geschiedenis en zelfstandig morele keuzes maken over het leven dat wij willen leiden en

over hoe wij mensen met elkaar, met dieren, met de natuur en met toekomstige generaties omgaan. Marçal betoogt – zo interpreteer ik dat – dat wij onze ziel aan de duivel verkocht hebben: in ruil voor (lokale) economische groei, welvaart en technologie. De keerzijde is dat het neoliberale economische paradigma blind is voor de slachtoffers van het systeem en de aarde in rap tempo uitput. Het kan zijn dat bepaalde eigenschappen – door *nature* dan wel door *nurture* – statistisch meer aan de ene sekse dan aan de andere sekse toekomen. Volgens Marçal moeten vrouwen niet in het mannelijke stramien gepropt worden (zoals in het feminisme van Simone de Beauvoir), noch moet het mannelijke stramien geheel plaatsmaken voor een vrouwelijk stramien. De ideale situatie is dat van beide seksen het beste naar voren komt. Het neoliberale model is

een extreme (mannelijke) weg ingeslagen, waarin *‘wij allemaal zogenaamd rationele, winst maximaliserende en egoïstische individuen zijn.’* (p. 156) *‘Ondertussen blijft de theorie ervan uitgaan dat er een ander is die voorziet in zorg, aandacht en afhankelijkheid. Wat we economie noemen is dus altijd gebaseerd op een ander verhaal.’* (p. 157)

Ontplooiing

Over hoe de samenleving eruit zou zien zonder het juk van de neoliberale ideologie is Marçal niet expliciet. Zij lijkt impliciet uit te gaan van de zogenaamde *capabilities approach* van Martha Nussbaum en Amartya Sen waarbij de overheid probeert de verschillende menselijke capaciteiten zo goed mogelijk te faciliteren zodat alle mensen zich kunnen ontplooiën. *‘Honger, kou, ziektes, gebrek aan medische zorg en eten zouden centrale economische vraagstukken worden. Niet zoals nu: onplezierige economische bijeffecten van het enig mogelijke systeem.’* (p. 164) Dat de logica van de markt op sommige terreinen werkt is geen garantie dat die overal werkt. Marçal haalt de vileine vrij-

denker H.L. Mencken aan die zegt dat het feit dat een roos lekkerder ruikt dan een kool niet betekent dat je er ook betere soep van kunt koken. (p. 174)

'Waar economen vrij spel krijgen, op veilige afstand van de armoede en het milieubedrijf dat zij veroorzaken, ontstaan paradijzen van totale uitsluiting en oneindige consumptie.' (p. 176). Zoals Nederland. Zoals België. Het neoliberal economisch credo is: pakken wat je pakken kan voordat iemand anders het doet. Zoals de oliemaatschappijen loeren op mogelijkheden om de Noordpool te exploiteren nu het ijs smelt. Er zit geen terughoudendheid in het systeem. Het is makkelijk om instemmend te knikken bij het voorbeeld dat Marçal noemt, namelijk de immense indoor skipiste in Dubai¹ ► waar het buiten 40 graden is.

Is het niet tijd om, zoals Marçal de econoom Julie Nelson aanhaalt, om economie te herdefiniëren als: *'de wetenschap die bestudeert hoe de mens zich kwijt van zijn verantwoordelijkheden en geniet van het goede van het leven en de genereuze gaven van de natuur.'* (p. 179) Marçal eindigt met een visie op een hernieuwde, feministische versie van

¹ Marçal noemt ook de omvangrijke prostitutie-industrie van deze stad die drijft op immorele oliedollars. Architecten zijn echter zonder scrupules en bouwen wat opdrachtgevers maar vragen.

het economische systeem: *'Onze verhoudingen zouden niet tot concurrentie hoeven te worden gereduceerd. Van de natuur hoeft geen vijandige tegenstander te worden gemaakt.'* (p. 185)

We moeten ons bevrijden van een systeem dat niet alleen slachtoffers maakt, maar dat de planeet Aarde veruurt. Het oplossen van de milieuproblemen zonder het economisch systeem grondig te veranderen – door het systeem moreel in te kaderen – is een wassen neus. Maar zolang een deel van de mensen – de rijken – de vruchten plukken en kunnen plukken van het uitbuitende systeem zal er weinig enthousiasme zijn om het systeem te veranderen. We moeten onszelf bevrijden van de ééndimensionale, mannelijke *homo economicus*.

Bespottelijk spotje

(mail aan de overheid)

Geachte heer, mevrouw,

De afgelopen tijd heb ik uw spotje van discriminatie.nl verschillende keren op tv voorbij zien komen. Hierover heb ik u op 18 september j.l. een e-mail gestuurd. Op deze e-mail kreeg ik helaas geen reactie. Daarom vandaag een nieuwe, uitgebreide e-mail die ik tevens BCC naar zo'n 50 kranten, journalisten en smaakmakers heb gestuurd.

Waarom deze e-mail? Ik stoor me aan het feit dat u een campagne (op kosten van de belastingbetaler) tegen discriminatie voert terwijl de Nederlandse overheid (politiek) aantoonbaar én structureel discrimineert. Ook ik ben tegen discriminatie maar uw spotje en website zijn afgezet tegen het gedrag van de Nederlandse overheid nogal bespottelijk.

De voorbeelden...

1. positieve discriminatie

De Nederlandse overheid vindt het doorgaans acceptabel dat bij een sollicitatieprocedure vrouwen en allochtonen voorrang zouden moeten krijgen. Dit betekent in de praktijk dat "bij gelijke geschiktheid" mannen kansloos zijn. Verwijzend naar Artikel 1 van de Grondwet is dit discriminatie. Het bijkomende gevolg van het discriminerende denken en handelen van de Nederlandse overheid is dat mannen op zo'n vacature minder snel zullen reageren en een personeelschef in dienst van de overheid zich verplicht voelt een vrouw of allochtoon aan te nemen.

2. het bijzonder onderwijs

De Nederlandse overheid heeft binnen het kader van 'het bijzonder onderwijs' een constructie gecreëerd waarbij scholen 'aan de poort' mogen selecteren en dus legaal mogen discrimi-

neren. In mijn eerdere e-mail heb ik het voorbeeld van het Hoornbeek College te Amersfoort gegeven. Dit voorbeeld spreekt boekdelen.

3. het scheefwonen

De Nederlandse overheid geeft woningbouwverenigingen de ruimte om mensen die meer dan een bepaald bedrag verdienen een hogere huurverhoging te berekenen. Dit betekent dat mensen die één euro meer verdienen voor hetzelfde product (een sociale huurwoning) méér moeten betalen dan de buurman of buurvrouw. Dit is discriminatie op basis van inkomen.

4. de burgemeester

De Nederlandse overheid benoemt vrijwel uitsluitend burgemeesters die lid zijn van een politieke partij. Hoewel een royale meerderheid van de Nederlandse bevolking geen lid is van een politieke partij is 'de kleur' bij een aanstelling wel leidend. Ik verwijs naar "politieke gezindheid" uit Art. 1 Gw..

5. de rest

Natuurlijk kan ik ook wijzen naar een renteloze lening van een provincie voor de renovatie van een kerk, Job Cohen die tegen een medewerker van de Gemeente Amsterdam zei "een man hoeft een vrouw geen hand te geven", de twee loketten van de overheid in de hal van een moskee in Utrecht, asielzoekers die voorrang krijgen bij het uitdelen van woningen en de weigerambtenaar.

Een oplossing?

De praktijk laat zien dat de Nederlandse overheid steeds een nieuw kader vindt waarin men kan discrimineren. De oplossing ligt volgens mij in het eerlijker toepassen van de gelijkwaardigheid van de mens. Hiervoor zou men (o.a.) 'positieve discriminatie' en 'het bijzonder onderwijs' moeten afschaffen. Het alternatief is om Artikel 1 af te schaffen.

Graag uw reactie.

Met vriendelijke groet,

Alexander Brekelmans

<http://www.alexander-brekelmans.com/>

Pedofilie en vrijheid

Mark Lucius (pseud.)

Introductie

Mijn naam is Mark Lucius (21 jaar, pseudoniem) en sinds begin 2015 zet ik mij in voor het doorbreken van het taboe rond pedofilie, in de overtuiging dat dit in het belang is van de individuele vrijheid en bij zal dragen tot het voorkomen van seksueel misbruik van kinderen. Zelf ben ik pedofiel en heb ik onder andere meegedaan aan een uitzending van "Je Zal Het Maar Zijn" van de BNN en gaf ik lezingen op verschillende Nederlandse universiteiten; de Volkskrant publiceerde van mijn hand een brief over de plaats die Sytze van der V. onrecht in de media krijgt als pedofiel.

Wat is het effect van het inperken van communicatievrijheden op de veiligheid van individuele burgers? Minderheden krijgen steeds minder de kans om in het openbaar te spreken over hun gevoelens en hun ideeën. Daardoor worden enkele van hen gedreven tot radicalisering.

Op 18 april 2014 kwam er definitief een einde aan de vereniging voor mensen met pedofiele gevoelens¹. Er kwam een einde aan wat voor velen een steungroep en communicatieplatform was. Er was een mogelijkheid om vrije contacten met lotgenoten te hebben. Momenteel is het voor mensen die zich aangetrokken voelen tot minderjarigen, nepiofielen², pedofielen³ en efebofielen⁴, niet meer mogelijk om steun te zoeken bij gelijken.

In een maatschappij waar deze mensen sowieso niet worden geaccepteerd, is voor velen het wegvallen van

Vereniging Martijn een enorm probleem.

De Waag

De voornaamste momenteel bestaande vorm van steun is te vinden bij de forensische psychiatrie. De kliniek voor forensische zorg De Waag heeft het op zich genomen om de gewone pedofielen ook te ondersteunen met de problemen die zij ondervinden omtrent hun seksuele gevoelens.

De Waag is gespecialiseerd in het werken aan duurzame gedragsveranderingen voor cliënten die grensoverschrijdend of strafbaar gedrag vertonen.⁵ Daaronder behoort in mijn overtuiging de gewone pedofiel niet. De normale pedofiel lijkt vooral psychische problemen te ervaren met betrekking tot het gestigmatiseerde beeld dat men van hem heeft en het ontbreken van steun uit de directe omgeving.

De drempel om hulp te zoeken binnen de forensische psychiatrie is zeer hoog. Hoewel dit voor de meeste hulpbehoevende pedofielen enkel betekent dat hun persoonlijk lijden toeneemt, kan dit er in sommige gevallen ook voor zorgen dat zij op andere wijzen op zoek gaan naar antwoorden. De angst om ontdekt te worden brengt daarnaast met zich mee dat individuen ondergronds gaan en in contact komen met kwaadgezinden.

Radicalisering

Als na toenemende noodzaak tot hulp er voor de individuele pedofiel geen hulp is in een omgeving waarin hij zich veilig voelt, bestaat een verhoogd risico dat hij in contact komt met reeds geradicaliseerde pedoseksuele kindermisbruikers op het "Dark Web". Zodra men de drempel over is gegaan om contact met lotgenoten te zoeken via dit netwerk is zichzelf toegang verschaffen tot kinderporno en tot instructies voor het plegen van misbruik en ontkomen aan rechtsvervolging vele malen eenvoudiger dan wanneer men veilig in het openbaar kan communiceren.

De auteur, onherkenbaar gegrimeerd, werd op 29 dec. 2015 geïnterviewd in het programma 'Je zal het maar zijn' van BNN tv.

Vereniging Martijn

Een vereniging van lotgenoten die zich seksueel aangetrokken voelen tot minderjarigen zoals Vereniging Martijn dient dus ook als een vangnet voor degenen die risico lopen van radicalisering. Martijn had misschien een andere mening dan anderen in de maatschappij, maar ook een minderheidsgroep als pedofielen heeft recht op het zoeken naar feiten en het uitdragen van haar eigen mening. Inmiddels is er aldus voor pedofielen een plek minder waar zij terecht kunnen en zich op een normale manier kunnen uiten. De vereniging zou volgens de openbaar aanklager pedofilie verheerlijken. Eerder al werd de vereniging aangeklaagd door de ouders van een slachtoffer van seksueel misbruik voor het geven van tips voor het plegen van seksueel misbruik. De dader zou namelijk bij een veroordeling 11 jaar

Commentaar

Het onderwerp pedofilie is eerder in De Vrijdenker aan de orde geweest, daarom een korte reactie op het hier afgedrukte artikel.

Het bezwaar tegen pedofilie is de ongelijkheid in macht van pedofiel en kind. Pubermeisjes die zich voor het beeldscherm uitkleden en seksuele poses aannemen laten zich door de machtigere pedofiel ompraten en omkopen. Meestal hebben zij later spijt, maar op het moment supreme konden ze geen weerstand bieden.

Kinderen zijn lichamelijk en geestelijk niet toe aan (volwassen) seks en moeten daartoe niet geforceerd worden.

De pedofiel is niet onmachtig op seksgebied: hij kan voor zijn seksuele behoeften gebruik maken van zijn fantasie. Hij mag dromen over seks met een kind, maar geen seksuele handelingen toepassen. Dan maakt hij iets kapot, dan forceert hij.

Daarvoor kan men van een vrijdenker geen begrip verwachten.

Paul Hopster

eerder hebben gezegd dat hij tips had gekregen van de vereniging over het plegen van seksueel misbruik. Echter bleek toen al en later opnieuw dat hiervan niets waar was. De man was nooit lid geweest van de vereniging, had, naar hij zelf en anderen kon(den) verklaren, nooit contact gehad met de vereniging en ook na onderzoek op de website van Martijn kwam niets naar voren over tips.

Bij het verbod op Vereniging Martijn werden teksten van haar site geanalyseerd om te bepalen in hoeverre deze een gevaar waren voor de openbare orde. Artikelen uit seksuologietijdschriften van decennia terug en misschien wat misplaatste seksuele grappen door individuele personen op het forum werden gebruikt om de Vereniging als gevaar te kunnen bestempelen.

Vereniging Martijn paste geen censuur toe waar zij dat volgens de wet niet verplicht was met als gevolg dat zij geheel werd gecensureerd. Een schijnproces dat wij mogen verwachten in een land als Saudi Arabië, maar dat in Nederland nooit had mogen plaatsvinden.

Niet een gewelddadige motorclub werd verboden omdat zij een gevaar vormde voor de openbare orde, maar een vereniging die opkwam voor een seksuele minderheid werd verboden om het publiceren van de meningen van individuen en het openbaren van een archief rondom de publicaties over het onderwerp. Eerder was al door het OM geconcludeerd dat de Vereniging Martijn geen strafbare uitspraken heeft gedaan, maar omwille van het onderbuikgevoel van de maatschappij en het door haar benoemde parlement is het alsnog, tegen de wet in, tot een verbod gekomen. Een aanval op de vrijheid van een minderheid vanwege het onbegrip van een andere groep in de maatschappij.

Pedofielen en kinderen

Kinderen willen wij beschermen en individuen die op een andere manier kijken naar kinderen en dan vooral als seksualiteit daarbij een rol speelt, zien wij als een gevaar voor deze kinderen. In werkelijkheid zijn daders van seksueel grensoverschrijdend gedrag richting kinderen in verreweg de meeste gevallen (80%) teleiofiel⁶ en niet pedofiel. Zij voelen zich niet seksueel aangetrokken tot kinderen, maar plegen toch misbruik.

Uit onderzoek van de Nationaal rapporteur mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen kwam in het rapport "Op goede grond" (2014)⁷ naar voren dat 1 op de 5 plegers van seksueel grensoverschrijdend gedrag richting kinderen, waarbij het in 48% van de gevallen hoogstwaarschijnlijk enkel om het bezit van kinderporno gaat, een parafiele seksuele voorkeur had. Daarmee moet niet enkel aan de pedofiele voorkeur worden gedacht, maar we gaan er wel vanuit dat dit in een grote meerderheid van de gevallen zo is.

Naar schatting is zo'n 1-4% van de bevolking pedofiel. In die groep bevindt zich 20% van de daders. Daarmee is de pedofiel oververtegenwoordigd in de groep met zedendelinquenten met betrekking tot kinderen. In verhouding is het aantal pedofielen in deze groep 5 tot 20 keer groter dan in de rest van de maatschappij. Zo'n 80% van de plegers van seksueel misbruik van kinderen heeft dus in ieder geval geen seksuele voorkeur voor kinderen. Hierbij gaat het om mensen met een verstandelijke beperking, psychische problematiek of gelegenheidsdaders. Ook gaat het in een kwart van de gevallen om daders die nog niet de leeftijd van 18 hebben bereikt.

Gesteld kan dus worden dat pedofilie bij het plegen van seksueel misbruik van kinderen hooguit een factor is. Gezien de situatie waarin pedofielen leven waarin zij niet kunnen spreken over hun gevoelens en door de maatschappij worden gedemoniseerd is de oververtegenwoordiging van pedofielen bij het plegen van misbruik goed te verklaren.

Zo'n halve eeuw geleden, toen homoseksualiteit nog een taboe was en werd beschouwd als ziekte en men zelfs nog als vorm van forensische behandeling

castraties uitvoerde bij homoseksuele mannen die seksuele contacten hadden gehad, lag onder homoseksuelen het misdaadcijfer vele malen hoger dan het nu ligt. Daarmee doel ik niet op een vergelijking tussen homoseksuele contacten en ouderen-kind relaties. In deze cijfers gaat het namelijk niet om homoseksuele contacten, maar om andere misdrijven zoals bijvoorbeeld mishandeling, verkrachting en drugsbezit. Ook hadden zij veel vaker dan nu last van psychische problematiek.

Gehaat

Voor mij kwam de bevestiging van mijn seksuele voorkeur, iets wat ik eigenlijk al langer wist, zo'n twee jaar geleden, op mijn 19e. Tijdelijk had ik geleefd in een toestand van euforie. Dag in dag uit was ik zielsgelukkig. Verlieft op een jongen zoals ik dat ook eerder al was geweest. Alleen toen was er iets voor mij veranderd in de situatie zoals die er eerder bij andere jongens was. De jongens waren nog altijd even leuk en nog altijd van dezelfde leeftijd. Er was alleen één ding veranderd. Niet langer was ik zelf een jongen die van jongens hield, vanaf dat moment realiseerde ik me dat ik een man was en daarmee dus ook een pedofiel.

Vanaf dat moment wist ik ook dat ik behoorde tot de meest gehate mensen van Nederland. Immers ziet een groot deel van de mensen mij als potentiële kinderverkrachter, als zij al durven te geloven dat ik gewoon beschik over normen en waarden en dus nooit een kind kwaad zou doen of heb gedaan. Eigenlijk ziet men mij als monster en

in de jacht op monsters kijkt ook de overheid even de andere kant op. Zo verzuimt zij het om haar burgers te beschermen. Agenten die rustig afwachten tot plegers van vernieling, bedreiging, mishandeling of openbare geweldpleging ruim uit het zicht zijn vertrokken. Om vervolgens te weigeren om aangiften op te nemen zelfs na bekentenis van de daders. En officieren van Justitie die mensen de maximaal toegestane tijd vasthouden op valse aangiften om ze op die manier te intimideren.

Uiteindelijk lijkt men in de kern te vergeten wat een pedofiel in werkelijkheid is. Een pedofiel is iemand die zich op eenzelfde manier voelt agetrokken tot kinderen als een teleiofiel dit voelt tot volwassenen. Meestal wordt een pedofiel zich in de puberteit langzamerhand bewust van het leeftijdsverschil tussen hemzelf en de personen waartoe hij zich aangetrokken voelt. Voor pedofielen is er geen

ruimte voor voorlichting en ondersteuning terwijl het toch een zeer grote groep mensen betreft.

Het debat moet opnieuw kunnen worden gevoerd. De pedofiel moet samen met andere in de maatschappij weer kunnen discussiëren en vragen kunnen stellen over waarom men bepaalde standpunten inneemt. Bij een liefdevolle relatie tussen welke personen dan ook ongeacht hun leeftijd is het niet vanzelfsprekend dat dit als schadelijk moet worden gezien. Daarnaast is het nog vele malen belangrijker dat de pedofiel weer een plek krijgt in de maatschappij en weer het recht heeft om te bestaan, want ook een pedofiel is iemands kind, broer, buurman of vriend. Ook pedofielen hebben recht op een plaats in de samenleving en daarnaar streven is niet enkel in het belang van de pedofiel, maar ook in het belang van het kind.

1 "Vereniging Martijn verboden en ontbonden"

<http://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:HR:2014:948>

2 Nepiofilie ook wel "infantophilie" is de primaire seksuele voorkeur voor kinderen met een leeftijd tot baby's peuters en kleuters. Greenberg, D. M.; Bradford, J.; and Curry S. (1995). "Infantophilia—a new subcategory of pedophilia?: a preliminary study". The Bulletin of the American Academy of Psychiatry and Law, 23(1), 63-71.

3 Pedofilie is de primaire seksuele voorkeur voor prepuberale kinderen. (Freund, 1981)

4 Efebofilie ook wel "Hebefilie" is de seksuele voorkeur voor pubers. (Glueck, 1955)

5 "Missie" <http://dewaag-nederland.nl/over-ons/missie>

6 Teleiofilie is de primaire seksuele voorkeur voor volwassenen. (Blanchard, 2000)

7 Nationaal Rapporteur. Op goede grond. De aanpak van seksueel geweld tegen kinderen. 2014

http://www.nationaalrapporteur.nl/Images/nationaal-rapporteur.op-goede-grond.de-aanpak-van-seksueel-geweld-tegen-kinderen.2014_tcm63-550998.pdf

Reactie van *Peter Maassen* op de bespreking van zijn boek *Wij volwassen GOD met pensioen*

Verrast was ik dat René van Elst na al die maanden de moeite genomen had aandacht te besteden aan mijn boekje "Wij volwassen GOD met pensioen" [De Vrijdenker 2015-10 pag. 12]. Na het lezen van zijn kritisch commentaar had ik zelfs een goed gevoel. Eindelijk een 'vlaag van bekendheid' voor mijn boekje! Zelf had ik daar nauwelijks de moeite voor genomen. Ik was mijn boekje alleen maar aan bekenden aan het uitdelen, een kleine honderd stuks inmiddels. Ik ben realist, of zoals ik op blz. 26 in mijn boekje schrijf, ik probeer dat te zijn en heb voldoende realisme in huis om toe te geven dat René groot gelijk heeft in zijn commentaar. Ik heb de mogelijkheden noch de ambitie om 'een groot schrijver' te zijn. Ik heb wel de ambitie om *niet (meer) geloven*, in zo veel mogelijk facetten, onder de aandacht van mensen uit mijn omgeving en liefst ook daarbuiten te brengen. Dit middels een, naar ik hoopte, niet lastig te lezen boekje. Een boekje met 'openingen' voor denk- of reflectiemomenten, dus een niet te dichte bladspiegel, met wisselend letter-formaat. Het beetje extra body voor mijn boekje is hierdoor leuk meegenomen. Eenvoudige taal en begrippen zijn goed passend bij mij als 'lowflyer' en komen bij iedereen aan. Mijn ingezonden brieven naar de regiokrant, waar ze voor plaatsing 'gewogen'

worden, houden mij scherp. Alles door mij met hetzelfde doel, als het ware 'hardop denkend' op papier gezet. Zo ook mijn onlangs ingezonden brief als reactie op het artikel in De Limburger met als titel "Terug naar normale kerk". Hierin kwam o.a. deken Hanneman uit Maastricht aan het woord.

Dictatuur (brief inhoudelijk weergegeven zoals in de krant van 30 november '15). *In bovengenoemd artikel zegt deken Hanneman: 'Ik durf best te stellen dat er bijna sprake is van een dictatuur van de seculiere samenleving. Als kerk worden we getolereerd. Mensen durven er bijna niet meer voor uit te komen dat ze naar de kerk gaan.' Voor de duidelijkheid, de genoemde seculiere samenleving bestaat uit voormalige katholieken. Bij mijn weten kun je hierin drie groepen onderscheiden: de teleurgestelden, de vrijdenkers en de onverschilligen. De meeste van hen zijn erg op hun medemens en het leven gestelde wezens die denken volgens het principe: 'Het maakt niet uit wat iemand doet volgens het geloof, als wij er maar geen last van hebben'. Vrijheid, blijheid, behalve dan voor degenen die ernstig teleurgesteld of zelfs levenslang getraumatiseerd zijn. De seculiere samenleving heeft begrip voor het feit dat de kerk het erg moeilijk heeft, maar zij kan daar niets mee. Peter Maassen, Maastricht.*

Meer marktwerking als de oplossing voor alles?

Thomas Spickmann

Het artikel van Floris van den Berg over het neoliberalisme dat in deze uitgave verschijnt (zie pag. 11), is voor mij aanleiding om hier ook een bijdrage aan deze discussie te leveren. Het is niet als rechtstreekse reactie bedoeld, maar wel als aanvulling. Tot eind jaren tachtig van de afgelopen eeuw concurreerden de vrije westerse markteconomie, die tot grote welvaart leidde, en de communistische planecconomie met elkaar. Laatstgenoemde kwam vanwege gebrekkige productiviteit ten val en bleek daarom niet te deugen. Dat de overheid elke sector stuurde leidde bij mensen tot passiviteit en blokkeerde eigen initiatief. Wie in de periode na de val van de Berlijnse muur door de DDR reisde, kon overal het verval van industrie, verkeerswegen en gebouwen waarnemen. Gezien de nederlaag van het communisme en de inefficiëntie van sommige overheidsbedrijven eisen neoliberalen privatisering als oplossing ter verbetering. Ik ben echter van mening dat men niet alles aan particulieren kan overlaten of ze in elk opzicht hun vrije gang kan laten gaan. Aan drie voorbeelden wil ik laten zien dat marktwerking niet overal tot meer toegevoegde waarde leidt:

- Producten zoals computers, televisies, navigatiesystemen of huishoudelijke apparaten worden vaak expres zo ontworpen dat ze niet langdurig te gebruiken zijn. Het is de bedoeling dat ze juist na afloop van de garantieperiode stukgaan. Dit leidt bij consumenten tot snellere vervanging en voor bedrijven tot hogere omzet en winst. Gevol-

gen zijn ook grotere afvalbergen en dus meer milieuvervuiling. Het is aan de samenleving om deze problemen op te lossen. Men moet dus

aan de industrie opdragen om producten dusdanig te ontwikkelen dat na het einde van het gebruik de onderdelen op een andere manier gebruikt kunnen worden. Dit zou een ontlasting voor milieu en maatschappij mogelijk maken.

- Dertig jaar geleden voltrok zich als aanvulling op de publieke omroep de opkomst van de commerciële zenders. Helaas is het niveau van hun uitzendingen gemiddeld onder de maat. Het is uiteraard mogelijk om mensen ermee bezig te houden, maar cultureel wordt geen toegevoegde waarde gecreëerd. De Big Brother-serie is hier als voorbeeld te noemen. Als de kijkers zich massaal daaraan overgeven wordt het ook geleverd. Maar ze worden ervan afgeleid om zich met kunst, filosofie en wetenschap te bemoeien wat grotere voldoening zou betekenen.
- In een aantal landen zoals Nederland, Groot-Brittannië of Duitsland werden op gegeven moment spoorwegbedrijven geprivatiseerd. Doeleinden waren ontlasting van de belastingbetaler en kwaliteitsverbetering. Steeds weer blijkt echter dat het een drama met bepaalde verschijnselen is waardoor reizigers gedupeerd worden:

Thomas Spickmann (1973) is constructeur en redacteur van De Vrijdenker

Voorkeur voor korte-termijn-winst, verwaarlozing van de infrastructuur, vertraging van treinen, storingen in het verkeer of stillegging van onrendabele spoorlijnen.

Hierbij wordt vergeten dat het spoor niet alleen een economische, maar ook een sociale functie heeft. Sommige mensen zijn ervan afhankelijk omdat zij niet met met eigen vervoermiddelen naar andere plaatsen kunnen rijden.

Ik wil benadrukken dat ik geen aanhanger van totale planeconomie ben. Ten behoeve van de materiële vooruitgang zal de vrije markt op den duur onontbeerlijk zijn. Maar men mag het kapitalisme niet overal zijn eigen gang laten gaan. Bijvoorbeeld hebben grote concerns de neiging om te fuseren waardoor ze te monopolistisch en te machtig kunnen worden. Gevolgen zijn prijsstijgingen en verminderde kwaliteit van hun producten ten nadele van de consumenten en teveel politieke invloed. Bovendien moet men niet de omstandigheden in de 19^e eeuw vergeten. Toen de industrialisatie begon bestonden nog geen sociale wetgeving of vakbonden. Daarom overheersten overal uitbuiting van werknemers, kinderarbeid en armoede. Juist daardoor ontstond de communistische ideologie. De visie dat de dictatuur der arbeiders tot meer welvaart en meer eerlijke verdeling zou leiden ging echter niet in vervulling.

WERELDS NIEUWS

Duiveluitdrijving (2)

Een gebedsgenezer in België moet tien jaar de cel in voor een fatale duiveluitdrijving. De ouders van het bij het exorcisme overleden meisje kregen een voorwaardelijke celstraf van vijf jaar omdat zij niet ingrepen.

De rechter in Antwerpen sprak van foltering. De 18-jarige Layla kampte in oktober 2009 met fysieke en mentale problemen. Haar ouders dachten dat er djinns of duivels in haar zaten.

Daarop werd de hulp ingeroepen van een gebedsgenezer, die drie dagen lang bezig was met een duiveluitdrijving. De gebedsgenezer goot zeker tweemaal kokend water over de jonge vrouw en er zou ook een bijtend product zijn gebruikt. Hij las ook koranverzen voor en hij besprenkelde eten met 'heilig' water. Toen uiteindelijk de hulpdiensten werden ingeschakeld, bleek het meisje al overleden. Zij bleek op 9 procent van haar lichaam tweede- en derdegraadsbrandwonden te hebben. „Het islamitisch geloof in duivels en de behandelwijze mogen er nooit toe leiden dat iemand op dergelijke wijze gefolterd wordt zoals bij Layla gebeurd is”, klonk het in het vonnis. Bron: ANP 6-3-15

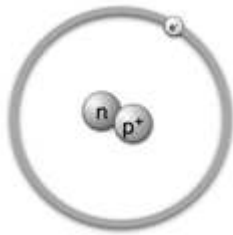
Wat elke godgelovige zou moeten overdenken (9)

Een kritisch-rationele handreiking

Gerhard Elferink

23. Drie-eenheidleer

1. In de christelijke drie-eenheidleer wordt de eigen god voorgesteld als bestaande uit drie 'gedaanten', de Vader, de Zoon en de Geest, die evenwel als een dusdanig volmaakte eenheid fungeren dat het geheel toch als één Wezen moet worden opgevat.
2. Ook de natuurwetenschappen kennen zo'n, als een volmaakte eenheid opererend, driel: het proton, het neutron en het elektron. Tezamen vormen deze elementaire deeltjes de 'oerstof' Deuterium, die als de bouwsteen van de elementen en dus van alle (zichtbare) materie kan worden beschouwd.
3. Door het wetenschappelijk atoommodel over de christelijke voorstellingswijze te leggen, wordt het mogelijk overeenkomsten te ontdekken tussen beide drie-eenheden.
4. In zo'n onderlinge vergelijking vertoont de 'Vader' – de schepper – grote overeenkomsten met het proton. De 'Zoon' – de onpartijdige, de verzoener – vertoont sterke gelijkenis met het eveneens neutrale, ongeladen, neutron. De 'Geest' – de boodschapper, het vluchtige – doet aan het elektron denken.
5. Binnen deze vergelijking kunnen beide drie-eenheden dus zowel vereenzelvigd worden met de christelijke godsvoorstelling als met de 'oerstof' Deuterium. Daarmee is niet alleen een bepaalde relatie gelegd tussen de gepersonifieerde christelijke god en de materie, maar eveneens met de pantheïstische godsvoorstelling.
6. De gepersonifieerde god wordt gezien als een wezen dat alles wat bestaat als bij toverslag heeft geschapen (externe schepper), terwijl de pantheïstische god alle materie gevormd heeft door transformatie van een deel van zijn eigen wezen en dus in feite al het geschapene zelf is (interne schepper). Een deel van zijn niet-stoffelijke wezen – energie – heeft een gematerialiseerde vorm aangenomen. Deze stoffelijke verschijningsvorm kan men zich in zijn oervorm als een Deuteriumatoom voorstellen, welk atoom op zijn beurt weer vereenzelvigd kan worden met de christelijke godsvoorstelling.
7. Ook op het gebied van denkbeelden omtrent het ontstaan van de kosmos bestaan er meer overeenkomsten tussen de christelijke geloofsleer en de wetenschappelijke en pantheïstische ideeënwereld dan men in het algemeen zou denken.
8. Na explosie van de – uit de oersoep (het plasma) 'gecondenseerde' en extreem compacte en hete – 'Deuteriumwolk', zijn uit diens brokstukken alle overige elementen gevormd en is op een enorme schaal uit het niets het iets ontstaan. Op een manier dus, zoals ook in de christelijke

en joodse geloofsleer de 'schepping ex nihilo' min of meer wordt voorgesteld.

9. Een atoom, van welk element dan ook, bestaat inderdaad nagenoeg uit niets. De gigantisch snel bewegende elektronen, die op alle plaatsen tegelijk aanwezig schijnen te zijn, vormen als het ware een negatieve ladingswolk rond de kern die binnendringen in de lege ruimte – althans leeg waar het materie betreft – verhindert en zo aan het niets de indruk geeft iets te zijn. De grote illusie van de kosmos!

24. Het derde verbond

1. Het christendom kent in relatie tot zijn godheid een tweetal verbonden. Het kenmerkende van deze verbonden is dat ze telkens gepaard gaan met een andere visie op die godheid.
2. Het eerste verbond, dat nog met de Israëlieten werd 'gesloten', geeft vooral een wrekende god te zien. Een despoot die er op stond geëerd te worden. Voor wie men zich in het stof moest werpen en die elke ongehoorzaamheid met de vreselijkste rampen bestraft. Kortom, deze Jahweh was een projectie van de vele aardse despoten uit dat tijdperk.
3. Het tweede verbond, dat door middel van Jezus van Nazareth tot stand kwam, kenmerkt zich vooral door de vaderfiguur van de godheid. Hoewel ook deze god niet geheel vrij is van despotische trekjes, is hij toch in de eerste plaats een vergevingsgezinde vader die een grote liefde voor zijn schepselen voelt.
4. Zo'n god is echt een product van het joodse geestelijke en morele klimaat in de Romeinse tijd. Dit klimaat leidde er onder andere toe dat zich in die tijd relatief veel mensen bezighielden met het daadwerkelijk in praktijk brengen van deugden als naastenliefde en broederschap in het verlengde van een vernieuwde, als veel inniger ervaren, verbondenheid met hun godheid.
5. Nu er sinds de Romeinse tijd zoveel eeuwen van menselijke ontwikkeling zijn verstreken en wij – door de natuurwetenschappen – zoveel méér over de gehele kosmos als ook over ons zelf te weten zijn gekomen, lijkt ook een geheel nieuwe visie op het fenomeen godheid een logisch vervolg. Kortom, de tijd is méér dan rijp voor een derde verbond!

Gerhard Elferink (Twente, 1943) is voormalig farmaceut, thans o.a. bestuurslid van De Vrije Gedachte.

25. Dialoog

1. Ondanks de voortschrijdende secularisering van de samenleving, of misschien wel juist daardoor, kunnen zaken die het godgeloof betreffen, of meer algemeen: spiritualiteit, op warme belangstelling rekenen. De confrontaties tussen gelovigen en niet-gelovigen zijn daarbij vaak fel maar uiterst noodzakelijk en nuttig. Laat de meningen maar botsen!
2. Waarom zouden religies, om met de Britse filosoof Anthony Grayling te spreken, om intrinsieke redenen respect verdienen en met fluwelen handschoenen moeten worden aangepakt en beschermd – uit gewoonte en in sommige gevallen door de wet – tegen kritiek en spot?
3. Het wordt tijd om te weigeren nog langer op eierschalen te lopen rond mensen die respect, inschikkelijkheid, een speciale behandeling of welke andere vorm van onaantastbaarheid dan ook eisen, omdat ze een religieuze overtuiging aanhangen. Alsof het hebben van een religieuze overtuiging een deugd is die privileges met zich meebrengt, alsof het nobel is om te geloven in onbewezen claims en oud bijgeloof.
4. Dat alles neemt niet weg dat godgelovigen deel van onze maatschappij uitmaken en er met hen rekening moet worden gehouden. De dialoog blijft belangrijk. De dialoog tussen godgelovigen en niet-gelovigen is juist in ons soort samenleving een blijvende noodzaak. Al was het maar omdat godgelovigen zich bij tal van maatschappelijke beslissingen door hun wereldbeeld en geloofsovertuiging laten leiden, waardoor het godgeloof – mede door hun aantal – een niet te onderschatten stempel op de samenleving drukt.
5. Hoe kan het mythische wereldbeeld van godgelovigen zich openen voor kritisch rationele zelfbeschouwing? Is dat te bereiken door hen met eenzijdige provocaties de gordijnen in te jagen, of door hen, waar de gelegenheid zich maar voordoet, socratische vragen te stellen? En daarbij geen genoegen te nemen met al te gratuite antwoorden.
6. De vrijheid van denken en meningsuiting kenmerkt zich ook in hoge mate door het stellen van dergelijke vragen. Dáármee is het openbare discours gediend!
7. Het gaat er niet zo zeer om de geloofsovertuiging van godgelovigen en wat hen nog steeds heilig is te bespotten. Het gaat erom hen op dit gebied rationeel in beweging te krijgen. Bewerkstelligen dat zij hun in steen gebeitelde overtuiging in relatie brengen met de huidige tijd. Dat zij erover gaan nadenken en ter discussie durven stellen. Is het wel zo? Kan het wel zo zijn, wat ons vanaf de prilste jeugd met de paplepel is ingegoten? Is het wel waar wat wij altijd zo rotsvast geloofden?

8. Jezelf deze vragen stellen is hét adagium van de Verlichting. 'Sapere aude'. Durf zelfstandig te denken! Want dáár gaat het in een democratie ook om. Het verstand moet emoties, wensen en verlangens beheersen. Het verstand moet steeds het laatste woord hebben.
9. Als de godgelovige zich eenmaal dergelijke vragen stelt, is het meestal snel met de gelovigheid gedaan. Samen met verwondering en nieuwsgierigheid, is twijfel niet alleen de moeder van alle kennis en wijsheid maar ook van alle verandering en vooruitgang. Waarom gelooft iemand überhaupt in een god? Is het juist in onze tijd niet veel logischer het niet te doen?
10. Van het hele woud aan goden dat de mensheid in de loop van de geschiedenis heeft aanbeden, is nooit ook maar één voor waar bevonden. Het is dat wij het merendeel van onze wekdagen naar een deel van hen hebben vernoemd, anders waren de eens zo 'machtige' Germaanse goden en godinnen totaal vergeten. Met hun nog dominantere Grieks/Romeinse collega's is het niet beter afgelopen. Een paar van hen leven nog voort in de namen van planeten, maar voor de rest spelen zij in ons leven geen enkele rol meer.
11. Alleen het godsbegrip van een rondtrekkend herdersvolk in het Midden-Oosten van zo'n vierduizend jaar geleden, heeft zich tot op de dag van vandaag in onze contreien weten te handhaven. Zij het met de nodige aanpassingen. Zo werd de oorspronkelijke despoot in een vaderfiguur getransformeerd. Vaderfiguur of despoot, ook zijn rol is in ons deel van de wereld op zijn retour. Al zijn 'grote en machtige' daden zijn gaandeweg als gewone natuurverschijnselen, zowel binnen als buiten de mens, ontmaskerd. En dit ontmaskeren neemt een steeds snellere vlucht. Hetgeen niet wegneemt dat nog steeds een ruime meerderheid van de wereldbevolking godgelovig is.
12. Er moeten dus specifieke redenen zijn waarom godgelovigen in een god blijven geloven. Een godgelovige gelooft nooit zo maar. Elke godgelovige gelooft met een bepaald doel.
13. Geloof de godgelovige in een god omdat hij niet wil aanvaarden dat met de dood zijn leven voorbij is? Dat hij na zijn dood eenvoudigweg niet bestaat, zoals dat ook vóór zijn geboorte het geval was? Heeft hij daarvoor die god nodig? Een god die hem in zijn fantasie over de dood in een hiernamaals tilt?
14. Maar hoe stelt hij zich zo'n hiernamaals dan voor? Hoe denkt hij te kunnen voortbestaan zonder lichaam en wat houdt dat voor zijn identiteit in? Om het eigentijds te zeggen: Wat is zijn software (zijn psyche, zijn totale subject) waard zonder zijn hardware (zijn lijf, zijn hersenen, zijn brein)?
15. Of heeft de godgelovige die god nodig omdat hij geen vrede heeft met het idee dat alles dat bestaat niet noodzakelijkerwijs door iets of iemand ontworpen en gemaakt hoeft te zijn?
16. Of is het dat hij qua persoon zo in elkaar zit, dat de kosmos voor hem alleen maar 'gemaakt' kan zijn met

een bepaald doel en dat hij niet kan en wil leven met de onzekerheid van het toeval. Heeft hij daarvoor die god nodig?

17. Waarom gebruikt de godgelovige eigenlijk oeroude geschriften, en dan ook nog heel specifieke, als leidraad voor zijn leven? Alsof de menselijke ontwikkeling sindsdien heeft stilgestaan en wij inmiddels niet zoveel meer over de gehele kosmos, alsook over ons zelf, te weten zijn gekomen. Je kunt toch gerust aannemen dat onze huidige kijk op de werkelijkheid veel realistischer is dan die van destijds.
18. Ja maar, zal de godgelovige tegenwerpen, voor mij zijn die oude geschriften van mijn God afkomstig. Maar om zo iets aan te nemen, moet toch eerst het bestaan van God worden aangetoond. Zonder God immers geen woord van God!
19. En waarom heeft hun God sindsdien niets meer van zich laten horen? Want, stel dat die oude geschriften inderdaad het woord van de joods-christelijk-islamitische God bevatten, dan nog moet dat woord in de toenmalige tijd worden geplaatst. Je kunt je toch moeilijk voorstellen dat hun God zijn profeten de evolutie van de soorten of de kwantumfysica zou hebben ingefluisterd. Ze zouden er immers geen snars van hebben begrepen!
20. Met andere woorden: hoe je de oude geschriften ook interpreteert, ze staan voor een wereldbeeld dat voor het merendeel volledig is achterhaald en anderzijds voor een levensbeschouwing uit een totaal andere tijd en omstandigheid. Het is sowieso vreemd dat goden altijd bepaalde mensen nodig hebben om zich aan andere mensen bekend te maken. Waarom doen zij dat zelf niet?
21. Deze, en nog tal van andere vragen, mogen in een moderne, vrije en open samenleving als de onze aan godgelovigen worden gesteld. Nee, ze moeten worden gesteld!
22. Als de opponent niet in staat is dergelijke vragen naar behoren te beantwoorden en zich door zijn eigen onvermogen gekrenkt en beledigd voelt, kan hij dat enkel en alleen zichzelf verwijten. Die gekrenktheid komt dan voort uit zijn eigen gebrek aan diepgang in de onderhavige zaak en niet uit de vraagstelling.
23. Komt dat omdat hij nooit over geloofszaken nadenkt? Neemt hij op dit gebied alles maar klakkeloos van anderen over? Als je in iets gelooft is het toch vanzelfsprekend dat je daar op zijn minst een bepaalde voorstelling van hebt. Zo niet, dan wordt het de hoogste tijd eens ernstig bij jezelf te rade te gaan!

WORDT VERVOLGD

Een gevoelig puntje: besnijdenis

Vaak wordt gezegd dat jongens- en meisjesbesnijdenis 'heel verschillend' zijn en niet met elkaar vergeleken kunnen worden. Op 10 december 2015 hield Gert van

Dijk, Secretaris Ethische Commissie Erasmus MC en medisch ethicus artsenfederatie KNMG, een presentatie voor de Verlichtingsborrel in Den Haag. Daarin liet hij zien dat er grote overeenkomsten bestaan tussen meisjes- en jongensbesnijdenis. Zo kunnen beide medische, seksuele en psychologische problemen veroorzaken en

worden ze beide om culturele en religieuze redenen uitgevoerd. Ook de motivatie en achtergrond lijkt vaak heel erg op elkaar. Opvallend is echter dat alle vormen van meisjesbesnijdenis zijn verboden - ook de symbolische, niet-schadelijke vormen - maar dat jongensbesnijdenis in alle vormen is toegestaan. Beide praktijken worden ook in verschillende termen beoordeeld: meisjesbesnijdenis in termen van aantasting van rechten, jongensbesnijdenis in termen van godsdienstvrijheid en vermeende niet-schadelijkheid.

Redactie

(Tekst grotendeels ontleend aan de website www.gertvandijk.com. Locatie: Stadsbrasserie De Ooievaar. Foto's R. van Elst)

Denken Over Democratie

THEMANUMMER begin mei!

Democratie, wie is er niet groot mee geworden? Je zult in ons land weinig tegenstanders van democratie vinden, maar als het gaat om zaken als de concrete invulling, de grenzen en de bescherming van de democratie zijn er – uiteraard – verschillen van inzicht. Die kunnen leiden tot kreten als 'nepparlement' en dergelijke, maar voor ons is vooral het serieuze denken over deze onderwerpen van interesse. Daaraan heeft het de laatste tijd geenszins ontbroken. Als voorbeeld noemen wij het proefschrift van Bastiaan Rijpkema (zie kader), waarin de vraag wordt gesteld: moet een democratie tolereren dat anti-democraten streven naar haar afschaffing; zo niet, wat mag en kun je dan tegen zo'n streven doen? (In 2014 kwam deze vraag aan de orde in het parlement en de media naar aanleiding van een motie van CDA-er Van Haersma Buma om organisaties als Hizb Ut-Tahrir te verbieden 'die de democratie en rechtsstaat omver willen werpen en de sharia willen invoeren'.) Dat is een belangrijke vraag, misschien wel de belangrijkste die je jezelf als democraat kunt en moet stellen. Maar er zijn meer aspecten die om overdenking en discussie vragen; onderstaand noemen wij een aantal punten om u op ideeën te brengen voor bijdragen aan ons komende **Themanummer Democratie** (het nummer van begin mei). Graag nodigen wij u uit om vanuit uw gedachten over het onderwerp democratie een artikel voor dat nummer aan te leveren. **De deadline is 15 april.** Meer over het aanleveren van stukken vindt u in *Van de Redactie* op pagina 8.

- waarom heeft Nederland als enige staat ter wereld die zich democratie noemt, geen leken in de rechtspraak?
- de volksvertegenwoordiging in de VS is ingevoerd om echte democratie te voorkomen (de smid en boer konden niet naar Washington gaan)
- niet mandaat (vertrouwen), maar wantrouwen is een burgerdeugd
- schandalen dwingen om de regels te verfijnen en saneren dus de democratie; in de DDR werd alles 'vertuscht'
- democratie is het enige politieke systeem dat zichzelf kan veranderen; discussie over de spelregels behoort tot het wezen van het democratische bestel; totalitaire systemen zijn 'af'
- Karl Popper, *The Open Society and Its Enemies*
- Alexis de Tocqueville, *De la démocratie en Amérique*
- waarom alleen rechten en geen burgerplicht, zoals stemplicht of een dienstplicht (militair of sociaal)
- dienstbelasting voor rijken, i.p.v. geld (zoals in Athene)
- de monarchie is ongrondwettig (artikel 3 garandeert toelating tot ieder ambt voor iedere Nederlander)
- ernstige manco's in het Nederlandse systeem: Raad van State met dubbelrol van adviesorgaan en rechtsinstantie; de grondwet die geen wet is: de rechter

- mag de wetten niet toetsen aan en de burger kan zich niet beroepen op de grondwet
- heeft de democratie demagogen nodig?
- moet een vrijdenker wel democraat zijn?
- democratie is de beste of de minst slechte van alle staatsvormen (voor ieder land)
- het grootste bezwaar tegen democratie wordt duidelijk als je een gesprekje van 5 minuten met een willekeurige kiezer voert
- wel/geen etnische en religieuze partijen
- gekozen premier / burgemeester
- kiesdrempel
- liever een tweepartijensysteem?
- democratie en 'tyrannie van de meerderheid'
- 'doorgeschoten democratie'; zie Wikipedia-lemma *Democratie onder Californië*
- meer/minder gewicht toekennen aan referenda
- schriftelijk / via internet stemmen
- nu de economie internationaal wordt bepaald (China, olieprijs etc.) hebben partijprogramma's nog maar weinig inhoud; het gaat steeds meer om personen en softe issues
- twee wolven en een lam die stemmen over wat ze gaan eten
- buurtdemocratie.

Redactie

Weerbare democratie

In het artikel *Koester de democratie* van Floris van den Berg in De Vrijdenker 2015-01 vindt u verwijzingen naar de rechtsfilosoof Bastiaan Rijpkema. Op 15 december jl. heb ik diens promotie bijgewoond te Leiden; de promotor was Paul Cliteur. In de commissie van hooggeleerden die het de promovendus moeilijk probeerden te maken, zaten o.a. Frits Bolkestein en Afshin Ellian. Rijpkema verdedigde op indrukwekkende wijze zijn proefschrift *Weerbare democratie*. Dat zal pas in 2020 op het internet leesbaar zijn; vooralsnog is het in de boekhandel verkrijgbaar. Hieronder een foto van Rijpkema (links), wachtend op de uitslag met zijn paranimfen; achterop de cover een andere foto van de plechtigheid.

René van Elst

Van God los, een illusie armer maar dichter bij jezelf. Een beschouwing over religie en atheïsme – Herman Reimes

(boekbespreking)

René van Elst

De term "Van God los" is niet alleen een van de motto's van DVG, maar is ook meer dan eens als boektitel gebruikt; eveneens als filmtitel en titel voor tv-programma's. Eerder heb ik het gelijknamige boek van Ewout Klei en Remco van Mulligen in dit blad besproken; van Sam Harris' bekende boek *The End of Faith* bestaat een Nederlandse vertaling met dezelfde titel. Het wordt ook wel steeds moeilijker om nog iets nieuws te verzinnen. Als auteurs, vertalers en uitgevers elkaar hierom niet in de haren vliegen, moeten wij er ook maar niet over moppen.

Tijdens de lustrumviering van het Atheïstisch Verbond in juni 2015 ontmoette ik Herman Reimes, gepensioneerd werktuigbouwkundig constructeur, die daar zijn boek met de bovenvermelde titel te koop aanbod. Er zijn de afgelopen jaren wel meer boeken verschenen van amateur-auteurs (waartoe ik mezelf als Vrijdenker-auteur ook reken) over het onderwerp ongelof en ontkenning. Dat is te danken aan het feit dat men makkelijk voor eigen rekening boeken kan laten drukken en/of boeken kan (laten) aanbieden via een *printing on demand*-systeem. Ongetwijfeld zijn nog veel méér boeken langs die weg op de markt gekomen, die de zegeningen van het geloof verkondigen, maar in ieder geval is de vrije meningsuiting met de nieuwe technieken gebaat. Een nadeel van het niet betrokken zijn van een echte uitgever, die zo'n boek door vaklui laat redigeren en opmaken, is dat een on-boek kan verschijnen als het eerder door Anton van Hooff bekritiseerde *Jezuha ben Pantera*, maar dat is een extreem geval. In andere 'eigen uitgaven' zal men toch vaak genoeg moeten nemen met slordigheden in taal en opmaak. Dat geldt ook voor het hier te bespreken boek. Natuurlijk is de Boodschap het belangrijkste, maar ik hecht er toch wel aan dat bijvoorbeeld in zinnen

onderwerp en gezegde met elkaar kloppenⁱ, dat verwijzingen correct zijnⁱⁱ, dat getallen kloppenⁱⁱⁱ en dat de opmaak consequent een paar simpele regels volgt. Het is verleidelijk om meer voorbeelden van foutjes te noemen, maar ik wil u niet vervelen met alle slakken waar ik zout op leg. Wat de opmaak van Reimes' boek betreft: die oogt over het geheel genomen netjes, maar bevat ook slordigheden als kopjes onderaan pagina's^{iv}, inconsequente cursivering en dito interliniëring.

In goede zin valt de inhoudelijke structuring op hoofdlijnen op. Elk hoofdstuk is verdeeld in paragrafen en wordt, als in een leerboek, afgesloten met een samenvatting in punten. Bovendien geeft Reimes achterin nog een extra indexering. Binnen de (lange) paragrafen wordt vaak na een blanco regel zonder kopje op een min of meer nieuw onderwerp overgegaan en zijn structuur en samenhang minder sterk, althans bij eerste lezing. Reimes verwijst in de loop van het boek af en toe naar nog komende paragrafen, maar mij dunkt dat men de lezer niet moet laten vooruitbladeren als het niet werkelijk nodig is. Hij waarschuwt een

René van Elst (Amsterdam, 1950) is gepensioneerd Human Resources medewerker, opgeleid als socioloog en (deels) jurist, hoofdredacteur en opmaker van De Vrijdenker en donateur van Skepsis.

paar keer dat delen van het boek moeilijk te lezen zijn, maar dat valt mee; wie deze Vrijdenker kan lezen, kan ook dit boek lezen.

"En hoe zit het nou met die Boodschap?" hoor ik u ongeduldig vragen. Reimes heeft eerder twee boeken het licht doen zien waarin hij zowel aan milieuproblematiek als aan religieproblematiek aandacht besteedt; in *Van God los* staan (on-)geloof en ontkenning centraal, maar het milieu en de toekomst van onze wereld komen wel zodanig ter sprake, dat men kan zien dat ook die onderwerpen de auteur ter harte gaan. Het lijntje naar het hoofdonderwerp is dan wel wat dun. Eigenlijk is het boek één groot Vrijdenker-artikel. Vermeng een stapel artikelen van onze vertrouwde auteurs, breng structuur aan in het resultaat *et voilà*. Dit bedoel ik niet negatief; ik vind dat Reimes over het geheel genomen goed werk heeft afgeleverd; voor de doorgewinterde lezers van De Vrijdenker bevat het boek echter weinig verrassingen. Het boek is ook niet voor ons bedoeld, zien wij op de cover: *"Dit boek kan mensen van dienst zijn die zich willen bevrijden van een innerlijk conflict, nl. enerzijds de wil om te blijven geloven en anderzijds de twijfel aan de geloofwaardigheid van dat geloof. (...)* Bewustwording, zelfkennis en waarheidsdrang staan aan de basis van een realistisch mensbeeld dat de ongelofwaardige denkbeelden van religie ontmaskert."

Reimes beseft dat de meeste ware gelovigen niet de moeite zullen nemen om zo'n boek te lezen en richt zich terecht tot de 'twijfelaars'. Jammer dat

hij die hier en daar afschrikt met termen als "(bijbelse) onzin", "kretologie" en "bizarre illusie" waar het om geloofszaken gaat. Ook het veel door hem gebruikte begrip "irrationeel geloof" zal – ondanks de gegeven toelichting – bij de (nog) gelovige lezer weinig *Anklang* vinden. Maar *God knows* dat het moei-

lijk is om steeds mild te zijn en alles wat gelovigen hebben verzonnen in neutrale / vriendelijke / respectvolle termen te omschrijven... Naar mijn inschatting zullen de 'twijfelaars' zich vaak niet aangesproken voelen door de stukken over wat er allemaal (mondiaal) aan het geloof mankeert: 'Dat is niet *mijn* geloof' is een voor de hand liggende reactie.

Aan de bovenstaande cover-tekst is te zien dat dit geen pretentieloos boek is. Zo ook bijv. aan pag. 186, waar Reimes zegt '*Al met al een aanzienlijke groep mensen die dan baat heeft bij dit boek.*', sprekend over mensen voor wie de geloofwaardigheid van hun religieuze denkbeelden naar zijn verwachting gaat afbrokkelen. Wie pretenties heeft, zet de deur open voor kritiek... Reimes doet te vaak wat wij allemaal wel geneigd zijn te doen, namelijk veronderstellingen presenteren als feiten. Een voorbeeldje: '*De behoefte aan veiligheid en geborgenheid gaat vaak samen met de onbewuste wens om zich volledig te onderwerpen en over te geven aan een beschermende oppermacht en de daaraan gerelateerde machtsstructuren.*' Zo zijn veel voorbeelden te geven van de onduidelijkheid die het boek vertoont wat betreft de herkomst en het feiten-gehalte van de gedachten en informatie die erin gepresenteerd worden. (Ongetwijfeld zijn daar ook in mijn schrijfsels voorbeelden van te vinden, maar dan op kleine schaal en niet in een pretentieuze boek.)

Afgezien hiervan vind ik enerzijds veel goeds. Allerlei passages kan ik als het ware zo 'meezingen' en er is duide-

lijk flink wat (denk-)werk ingestoken, al is het – zoals gezegd – niet altijd duidelijk van wie, want literatuurverwijzingen zijn er weinig; noten ontbreken. Anderzijds is het boek te uitvoerig en breedspakig. Vlak voor ik dit boek las, heb ik het boekje *Atheïsme* van Etienne Vermeersch gelezen, dat zeer beknopt en helder is (het zou verplichte kost op scholen moeten zijn). Misschien vertekent dat mijn oordeel. Maar de overtuigingskracht van dat mini-boekje lijkt me groter dan die van *Van God los*.

Het lukt mij niet om het betoog van Reimes kort genoeg samen te vatten voor een bespreking als deze. Daarom alleen de hoofdlijnen, zoals hij ze ook zelf in zijn introductie en op de cover noemt: hij besteedt veel aandacht aan het verklaren van het bestaan en voortbestaan van geloof, vooral vanuit (intuïtief-)psychologisch gezichtspunt. Conditionering en de behoefte aan veiligheid en geborgenheid staan daarbij centraal. Daarop aansluitend gaat hij uitgebreid in op hoe een realistisch mensbeeld op basis van logica, psychologie en door bewustwording en zelfkennis tot ontmaskering van het geloof kan leiden en hoe bevrijding van het geloof in zijn werk gaat en wat de gevolgen zijn.

Enkele goede punten die ik genoteerd heb (er zijn er meer):

- de aandacht voor de evolutionaire bepaaldheid van homo sapiens en voor zijn egocentrische psyche;
- de aandacht die besteed wordt aan de conditionering van het kind dat opgroeit in een gelovig gezin, aan de connectie tussen geloof en

geconditioneerd denken en geweten en aan de positie van de vrouw in de islam – eveneens gekoppeld aan gewetensconditionering, die maakt dat zo'n positie als normaal wordt beleefd;

- het ontkeringsverhaal van Herman Reimes ◀ zelf. Hij kwam uit een gereformeerd gezin; een aardige bijzonderheid is dat hij, reeds twijfelend, over de brug naar geloofsafval werd geholpen door het werken in een psychiatrische inrichting tijdens zijn vervangende diensttijd.

Enkele punten van kritiek op details (ook hiervan zijn er meer):

- In de – deels geestige – beschouwing over wat zich in het Paradijs zou hebben afgespeeld wordt een verbinding gelegd tussen de zondeval en de seksualiteit, die mij niet juist lijkt. Het ging bij de zondeval om een vertrouwensbreuk in de relatie met God (goed goed, ik heb het ook maar van horen zeggen...).
- Paragraaf 6.1 is geen gerieflijke leesstof – een korte uiteenzetting omtrent wat in het vervolg van het boek veelal 'irrationeel geloof' wordt genoemd, zou zinvoller zijn geweest.

Mooi is dat Reimes het Atheïstisch Verbond en de ASP / Partij van de Rede vermeldt als atheïstische organisaties; minder mooi is dat hij De Vrije Gedachte over het hoofd heeft gezien. Of moeten wij dat onszelf aanrekenen, dames en heren vrijdenkers?

Het boek *Van God los, een illusie armer maar dichter bij jezelf. Een beschouwing over religie en atheïsme* van Herman Reimes is verschenen in maart 2015, telt 299 pagina's en kan besteld worden voor € 18,95 op de website www.freemusketeers.nl . ISBN: 9789048436231.

ⁱ bijv. p. 16 2^e en 3^e regel van onder

ⁱⁱ onjuiste verwijzingen op p. 34 en 90

ⁱⁱⁱ p. 130: 23 biljoen moet zijn 23 miljard

^{iv} p. 72, 73, 146

Karen Armstrong's ongelijk over ISIS

Leon Korteweg

Onlangs vroeg mijn Vlaamse skeptische vriend Rik Delaet mijn mening over het artikel *Wahhabism to ISIS: how Saudi Arabia exported the main source of global terrorism* (*New Statesman*, 27 november 2014) van de Britse schrijfster Karen Armstrong. Armstrong staat bekend om het feit dat ze ooit in een nonnenklooster heeft gezeten, maar zich toen aan het katholicisme heeft onttrokken omdat dat haar te bekrompen was; in plaats daarvan is ze alle religies gaan bestuderen. Het moet gezegd worden, ze weet er veel van en ik heb ook het boek *Een geschiedenis van God* van haar in de kast staan. Ook al is ze zelf tegenwoordig atheïst, of in ieder geval zeer vrijzinnig, haar mening dat er desondanks in alle religies wel iets waardevols te vinden is (*faitheism*) leidt er helaas dikwijls toe dat zij nog steeds aan tunnelvisie lijdt en de hoed van een apologet opzet. Religies zijn volgens haar misschien dan niet waar, maar wel inherent goed, en alle gewelddadige en intolerante uitingen ervan zijn niet 'authentiek'.

Omdat Rik me vroeg wat ik ervan vond en ik in toenemende mate boos werd over de onzin die ze schreef, besloot ik vrij uitgebreid te reageren als een militante antitheïst. Hier volgt een geredigeerde versie van mijn reactie.

Oei, Karen Armstrong, dat belooft weinig goeds. Ik vind dat zij te weinig kritisch op religie is en nog te veel goedpraat. Maar goed, laten we een *open mind* houden. Haar claim volgens de intro van het artikel is dat

IS niet terug gaat tot Mohammed, maar tot het 18e-eeuwse wahhabisme. Laten we zien of ze dat vol kan houden.

Armstrong spreekt over 'the neo-conservative ideology that inspired the Iraq war'. Ze vergeet daarbij dat de Democraten in 1998 mede de Iraq Liberation Act goedkeurden en dat Clinton al verschillende bijna-oorlogen tegen Irak had gevoerd na de Golfoorlog, waaronder de instelling van no-flyzones (1991–2003) en Operatie Desert Fox (1998). Het idee dat alleen de Republikeinen de invasie steunden is een hardnekkige mythe, omdat de Democraten hun handen er later steeds meer van af probeerden te trekken toen het fout ging in Irak en vervolgens deden alsof ze altijd al tegen de oorlog waren geweest. Dit in weerwil van het feit dat 40% van de Democratische afgevaardigden en 58% van de Democratische senatoren vóór de Iraq Resolution stemden die toestemming verleende voor de invasie van 2003. Dat Irak vervolgens automatisch een moderne liberale democratie zou worden, is volgens mij een aanname die Armstrong de Amerikanen onterecht in de mond legt; voordien sprak men vooral van 'regime change'. Het feit dat dit 'deeldoel' van de invasie schandelijk is mislukt, is achteraf makkelijk naïef te noemen.

Armstrong zegt op gezag van de Grootmoefiti van Saoedi-Arabië dat 'extremisme, radicalisme en terrorisme' niets met de islam te maken hebben. Dit is niet slechts een autoriteitsargument, het feit dat de Grootmoefiti dit ontkent is diplomatiek makkelijk en handig, vooral om de VS te vriend te houden en omdat bijna niemand die termen als positief ziet. Hij kan ook IS veroordelen, maar in feite is SA hetzelfde aan het doen; zelfde sharia, zelfde oorlogsvoering (Bah-

rein, Jemen, aanvankelijk ook geheime steun aan IS). Het enige waarin SA van IS lijkt te verschillen is dat het niet het kalifaat opeist en onderdeel wil zijn van de internationale gemeenschap van elkaar erkennende soevereine staten.

Volgens Armstrong laat deze inconsistentie zien dat je geen 'nauwkeurige generalisaties' kunt maken (lijkt me logisch, want dat is een *contradictio in terminis*) over eender welke religieuze traditie. Ik zie het eerder als een bewijs dat religie makkelijk te misbruiken is en als het je even niet uitkomt, ontken je dat het iets met jouw geloof te maken heeft.

Dat Muhammad Ibn Saud en Ibn Abd al-Wahhab het oneens zouden zijn geweest over het gebruik van geweld, daar zou ze nog wel eens gelijk in kunnen hebben. Maar dat Armstrong hier weer op komt draven met 'Er is geen dwang in de godsdienst' (2:256) is weer zo'n typisch islam-apologetisch cliché. Je moet zo'n beetje 90% van de Koran negeren om dat vers nog serieus te kunnen nemen. Soera 3:84 zegt weliswaar alle profeten t/m Mohammed te eerbiedigen, maar de rest van de Koran zegt heel duidelijk dat Mohammed de laatste is. Mirza Ghulam Ahmad en Joseph Smith zijn daardoor bijvoorbeeld geen profeten, ook al staan ze in dezelfde abrahamitische traditie. Je moet vers 5:48 ook wel flink oprekken om te beweren dat dat 'religieus pluralisme' voorstaat. Armstrong heeft vast ook niet opgelet dat drie verzen later de moslims wordt verteld dat ze geen vrienden mogen worden met christenen en joden.

En dan komt ze met haar oecumenische soefisme waar ze zelf duidelijk een grote voorliefde voor heeft,

Leon Korteweg (1990) studeerde geschiedenis in Nijmegen, is bestuurslid van De Vrije Gedachte en teamleider bij Guerrilla Skepticism op Wikipedia.

zonder dat dat verder enige relevantie heeft voor het verhaal, behalve dan dat dat de islam is zoals zij die zou willen zien (*wishful thinking*) of de islam zoals die vroeger heel lang de dominante stroming zou zijn geweest (*argumentum ad antiquitatem* + *argumentum ad populum*).

Trouwens, Armstrong geeft zelf toe dat Wahhab terug wilde naar de Koran en Hadith. Dan kun je niet meer ontkennen dat IS ook wortels heeft in de 7e eeuw, niet slechts de 18e. Het enige wat ze daar tegenin weet te brengen is soefisme, maar dat is pas na de Koran ontstaan en werd pas een sterke stroming vanaf de 10e eeuw. Mohammed zelf was zeker geen soefi en zijn metgezellen waren dat ook niet.

Op zich maakt het niet uit wat ouder is, maar wel of je de oorsprong kunt vinden in de Koran en Hadith en het leven van Mohammed. Armstrong en andere apologeten lijken te doen alsof het wahhabisme en andere vormen van religieus fundamentalisme allemaal geen enkel fundament hebben in de heilige boeken en dus een afwijking ervan zijn. Wat je eerder kunt zeggen is dat vreedzame stromingen zoals het soefisme juist gewelddadige bevelen van de heilige boeken zijn vergeten of domweg negeren i.p.v. dat die bevelen niet bestaan. De fundamentalisten hebben ze wellicht herontdekt, maar ze verdraaien (“distort”) ze niet.

Dat Armstrong de Ikhwan ziet als de wortels van IS lijkt me nogal arbitrair gekozen. Dat de Saoedi's in 1930 de jihad afzwoeren heeft ook duidelijk te maken met het streven naar diplomatieke erkenning van de internationale gemeenschap, niet omdat ze de wahhabisten te extreemistisch vonden ofzo. Tenzij ze doelt op het verzet tegen moderne technologieën, maar dan moet ze erkennen dat de Ikhwan NIET de wortels kunnen zijn van IS, dat geen enkel probleem heeft met moderne technologieën voor oorlog en propaganda en met het alledaagse leven in steden als Mosul en Raqqa, waar men gewoon elektriciteit, internet, telefoons, auto's enz. heeft.

Ik denk dat Armstrong een redelijk correct beeld schetst van het wahha-

bisme sinds de jaren '70, maar ik heb wel weer twijfels bij haar claim dat tot die tijd de islam traditioneel geheel en overal ‘pluralistisch’ was. Dat varieerde steeds naar tijd en plaats. Verschillende stromingen van de islam zijn altijd wel met elkaar in conflict geweest, en de islam botste ook altijd met andere religies. Armstrong lijkt te beweren dat er tot de moderne tijd nooit enig noemenswaardig religieus conflict was, behalve dan die conflicten die door heersers zoals Ibn Saud politiek werden uitgebuit. Ik geloof dat niet, maar zelfs als religies op zichzelf puur vreedzaam zijn en alleen maar gewelddadig worden als ze door de

politiek worden uitgebuit, geeft dat aan dat ze te makkelijk te corrumperen zijn en dat we ze niet kunnen vertrouwen.

Het probleem is juist dat degenen die hun geloof echt serieus nemen, vrijwel altijd de neiging hebben om geweld tegen en onderdrukking van andersdenkenden te rechtvaardigen. De vreedzamen zijn doorgaans degenen die zich van hun geloof niet zoveel aantrekken of goed zijn in het kersenplukken van alleen maar sympathieke zinnestukjes uit hun heilige boeken.

‘A whole generation of Muslims, therefore, has grown up with a maverick form of Islam that has given them a negative view of other faiths and an intolerantly sectarian understanding of their own.’ Zegt Armstrong hier nu dat het wahhabisme geen ‘authentieke’ islam is, en dat dus de haat tegen andere (nietsoennitische) religies de islam zelf niet te verwijten valt? Of is de islam alleen gevaarlijk als je haar zelf gaat interpreteren i.p.v. dit over te laten aan de

geleerden, zoals ze even verderop betoogt? Ze noemt Bin Laden een ‘unqualified freelancer’ en zegt dat alleen islamgeleerden de islam juist interpreteren, of althans op een wenselijke (nl. vreedzame) manier.

Ergens begrijp ik die klacht wel; ten slotte zijn het ook vaak wetenschapsjournalisten, die wetenschappelijk onderzoek proberen uit te leggen aan het publiek, vaak zonder zelf de wetenschap te hebben bestudeerd, die enorme blunders kunnen maken en verkeerde informatie verspreiden. In principe is dat ook mogelijk bij een religie natuurlijk. Maar bij de wetenschap is er tenminste een juist antwoord te vinden en kan een expert altijd de communicator corrigeren, terwijl religies allemaal onwaar zijn, dus eigenlijk is geen enkele interpretatie de ‘juiste’ en dus komt Armstrongs punt neer op een argument van misleidende autoriteit. Bovendien wees Faisal Saeed al-Mutar (Iraakse ex-moslim en oprichter van Global Secular Humanist Movement) er al op dat zelfs Abu Bakr al-Baghdadi, de ‘kalief’ van Islamitische Staat, islamitische theologie heeft gestudeerd en er een diploma in heeft. Het ontbreekt

iemand als hem dus echt niet aan kennis van de Koran en Hadith.

Indien Armstrong echter erkent dat er geen ‘juiste’ interpretatie is (wat ze tussen de regels door lijkt te doen) en eigenlijk alleen maar wil dat die islamgeleerden die een ‘vreedzame islam’ prediken worden gehoorzaamd, dan is ze weer bezig met *wishful thinking* en miskent ze het probleem.

Vervolgens doet Armstrong weer een beroep op de zogenaamd pluralistische vreedzame traditie die de islam zou hebben gedomineerd vóór de 18e eeuw. Zelfs als dat zo was, maakt dat het fundamentalisme van daarna nog niet “on-islamitisch” of “onjuist islamitisch”. Wat betreft de ‘vernedering en het lijden van moslims’ over de hele wereld heeft ze wel gelijk: de wahhabisten zijn erin geslaagd een soort *imagined community*, de Oemmah, te creëren en een bijgaande solidariteit als persoonlijke plicht van iedere moslim om zijn “verdrukte broeders en zusters” elders te helpen, hoewel zij die totaal niet

kenden, vaak sterk van hen verschillen en soms niet eens hun taal konden verstaan (zoals Arabische moslims die naar Afghanistan gingen om de “goddeloze” Sovjets te verdrijven). Dat is een giftig en heel gevaarlijk idee dat we ook bij nationalisme terugzien.

De verbanden die Armstrong legt zijn wel erg zwak, zeker als we naar het volgende kijken. Zij begaat de grote vergissing om Saddams ba’athisten “secularisten” te noemen. Oorspronkelijk waren zij nationalistisch en secularistisch, ja, maar na verloop van tijd is het regime steeds islamitischer geworden. Al sinds de grondwet van 1970 was de islam de staatsgodsdienst. Tijdens de Golfoorlog voegde Saddam de tekst ‘Allahu akbar’ toe aan de Irakese vlag en vanaf 1993 begon hij de Geloofscampagne (al-Hamlah al-Imaniyah) om het land te islamiseren. Christopher Hitchens heeft erop gewezen dat Saddam ook verschillende islamitische terreurgroepen heeft gesteund. Het is een absurde claim dat de strijders van Islamitische Staat seculier zijn omdat het ba’athisme ooit seculier was en enkele ex-soldaten uit Saddams leger nu voor IS vechten. Is het geloofwaardig dat een overtuigd secularist voor een kalifaat gaat vechten?

Ze haalt er nog wat vage onsamenhangende feitjes bij om te beweren dat terroristen ‘geen echte moslims’ zijn; nogal een zwaktebod. Ze beweert bovendien dat er ‘niets willekeurig of irrationeel is aan het geweld van IS’. Het is weliswaar niet willekeurig in de zin dat ze strakke regels volgen, maar wel irrationeel in de zin dat ze zich baseren op religieuze onzin die in 7e eeuw (of daarvoor of niet lang daarna) is geschreven.

En dan komt de grootste bullshit uit haar hele artikel. Armstrong beweert dat ‘Mass killing is a thoroughly modern phenomenon.’ en gaat dan even alle zogenaamd “seculiere” regimes af van de afgelopen eeuw (en de Franse Revolutie er meteen maar even bij), maar negeert alle religieuze genocides. Waar zijn Srebrenica, Iran 1988, Rwanda, Kasjmir, de moslim-hindoerellen in India, Israël/Palestina, Nigeria, de Centraal-Afrikaanse Republiek, Zuid-Soedan, Eritrea, Oost-Timor, de Zuid-Filippijnen, etc. En hoe durf je IS in dat andere rijtje te noemen alsof het ook “seculier” is? En

hoezo is het allemaal de schuld van de “moderniteit”?? Blijkbaar stelden de islamitische veroveringsoorlogen en fitna’s (7^e-9^e eeuw), de christelijke veroveringsoorlogen (de Franken), de Kruistochten, de Reformatieoorlogen, 1000 jaar Europese anti-joodse pogroms, etc. van vóór de Franse Revolutie niks voor! Weet Armstrong eigenlijk wel waar ze het over heeft? Ze gelooft blijkbaar dat er ooit vóór 1789 een gouden tijdperk was waarin iedereen allerlei verschillende religies had en dwars door elkaar leefde maar compleet vreedzaam en tolerant was over de hele wereld, maar dat is een mythe.

Het werd me ook niet duidelijk waarom ze de Jonge Turken en Atatürk erbij haalde. Ze lijkt het oneens te zijn met Atatürks beslissing om het kalifaat af te schaffen maar vindt ook dat IS niet het recht heeft om het te herstellen. Wat wil je nou? En passant doet ze alsof de christenen een ‘ras’ zijn dat de Jonge Turken ‘wegzuiverden’. Het belangrijkste van ‘Greek-speaking Christians’ is niet ‘Christians’, maar ‘Griek’; in de seculiere Turkse republiek was namelijk wel ruimte voor bijvoorbeeld Turks-sprekende christenen.

Wat de *ulema* vinden, is in theorie niet belangrijk, maar wel in de praktijk, en ook dat de meeste moslims tegen IS zouden zijn (dat betwijfel ik trouwens, er zijn geen betrouwbare gegevens over), maar dat wil nog niet zeggen dat IS daarom niet islamitisch is.

Armstrong heeft gelijk dat het Midden-Oosten geen (lange) traditie van nationalisme heeft; het heeft slechts enkele decennia na de dekolonisatie stand kunnen houden, soms samen met, soms tegen het socialisme, maar uiteindelijk worden beide tegenwoordig overvleugeld door het islamisme in de meeste landen. Maar op grond hiervan springt ze naar cultuurrelativisme: de liberale democratische natiestaat zou niet bij het Midden-Oosten passen op grond van haar half terechte en half onzinnige kritiek op de natiestaat.

Helaas is de conclusie van Armstrong het bagatelliseren van de rol van de islam in het conflict en meent ze dat we IS pas kunnen bestrijden als we begrijpen dat het een zeer moderne beweging is (geen idee hoe

ons dat zou helpen, behalve dat ze daarmee de islam zelf lijkt te willen beschermen). Bovendien suggereert ze op het einde ook nog dat IS allemaal de schuld van het ‘koloniale’ westen is: ‘the attempt to produce democracy in Iraq using the colonial methods of invasion, subjugation and occupation could only result in an unnatural birth – and so IS emerged from the resulting mayhem.’ Dit is complete (en ik zou haast willen zeggen beledigende) onzin: al-Qaida en andere jihadistische groepen waren allang vóór 2003 in Irak, mede gegroeid dankzij Saddam Hoesseins Geloofscampagne. Het is een enorm misverstand dat soms onder links leeft dat we sympathie zouden moeten hebben voor jihadisme omdat wij dat zelf veroorzaakt zouden hebben door ons ‘imperialisme’.

Gelukkig gaf **Christopher Hitchens** hier ooit al een treffend antwoord op dat ik graag zou willen aanhalen: dat Al Qaida allerlei terroristische acties heeft gepleegd uit ergernis over het optreden van het Westen ter bevordering van de onafhankelijkheid van Oost-Timor toen Indonesië daar genocide pleegde; dat als het westen zegt dat er geen zuur gegooid behoort te worden naar ongesluisde vrouwen in Karachi, ze daarover geërgd zijn; dat je, als je cartoons maakt waar ze zich over ergeren, hun geweld over je afroept. Als je geen zelfmoord wilt plegen zul je moeten wennen aan het sluiten van allerlei compromissen, aldus Hitchens, maar ik blijf tegen die mensen strijden, *all the way*!

Het artikel van Karen Armstrong is te lezen op:
<http://www.newstatesman.com/world-affairs/2014/11/wahhabism-isis-how-saudi-arabia-exported-main-source-global-terrorism>
 Voor de bedoelde uitspraken van Christopher Hitchens zie:
<https://www.youtube.com/watch?v=iouhwXTQJIU>

Parijs en de rest van de wereld

Willem de Vroomen

Willem de Vroomen heeft niet (tijdig) voorzien in personalia en portret.

Bij de verklaringen die gegeven worden voor de gewelddaden in Parijs van eind november worden vaak twee achterliggende oorzaken genoemd. Waarbij de ene oorzaak de andere niet uitsluit, maar vaak wordt toch gekozen om één van beide als hoofdoorzaak te noemen, afhankelijk van het perspectief of de politieke voorkeuren van degene die een en ander probeert te verklaren.

De eerste oorzaak die genoemd wordt is de algemene politieke, economische en sociale situatie in het **Midden-Oosten en Noord-Afrika**.

De tweede de maatschappelijke positie van met name jongeren in de achtergestelde buitenwijken van Parijs en overige grote steden in Frankrijk en andere Europese landen.

Welke aspecten zijn van belang bij het beschouwen van de situatie in het **Midden-Oosten en Noord-Afrika**?

De politieke, economische en sociale situatie in het gebied hier genoemd, wordt voor het overgrote deel bepaald door de aanwezigheid van te exploiteren voorraden aardolie. In b.v. **Irak, Libië, Koeweit en Saoedi-Arabië** heeft de helft van alle economische activiteiten met olie te maken en praktisch alle overheidsuitgaven komen uit de olie-opbrengsten. Ook in **Algerije** is de economie voor een groot deel afhankelijk van de export van olie en gas. Van de export vanuit **Syrie** bestaat 50 procent uit olie. Dat zelfde geldt voor **Irak**, waar ook nog 10 procent van de bekende wereldvoorraad van aardolie aanwezig is. Ook in **Iran** en **Saoedi-Arabië** bevinden zich nog grote olievoorraden. Terwijl in **Lybië** 5 procent van de wereldvoorraad aanwezig wordt verondersteld. De aanwezigheid van olie loopt als een rode draad door de geschiedenis van dit gebied in de afgelopen honderd jaar.

De afhankelijkheid van één grondstof leidt tot eenzijdige en daardoor gebrekkige economische ontwikkeling. Met in het verlengde daarvan het ont-

breken van democratische instituties en de daarbij behorende rechtsstaat en mensenrechten. Dictatoriale regimes zijn in deze regio bijna altijd regel en slechts zelden uitzondering. En tegelijk leidt die eenzijdige economische ontwikkeling tot toenemende ongelijkheid, armoede en werkloosheid. Die nog versterkt worden door de demografische ontwikkelingen: de gemiddelde leeftijd in de regio ligt tussen 25 en 30 jaar. En van die uitzonderlijk grote groep jonge inwoners is bijna 30 procent werkloos. Algemeen gezegd: in het Midden-Oosten en in Noord-Afrika is de helft of meer van de bevolking jonger dan 25 jaar en bijna één derde daarvan is werkloos.

Een belangrijke factor is verder te vinden in de lokale landbouw. Door de vaak eenzijdige gerichtheid op exportproducten (en mogelijk ook door de klimaatverandering) is het gebrek aan water, altijd al kenmerkend voor de regio, toegenomen. Met een omvangrijke landbouwcrisis als gevolg. In combinatie met de al eerder genoemde demografische ontwikkelingen is er een sterke trek van het platteland naar de grote steden. Onder met name werkloze jongeren in deze steden groeit zo een steeds dringender vraag naar een perspectief op de toekomst: werk en maatschappelijke verandering.

Cijfers op wereldschaal wijzen op nog een verschijnsel: de armste gebieden zijn het meest religieus, de meest religieuze gebieden zijn het armst. Er is geen rechte lijn te trekken van armoede naar godsdienst, omgekeerd zeker ook niet, maar het is opvallend dat de hier besproken regio behalve arm ook opvallend religieus is. Daar komt nog bij dat de overheersende religieuze stroming de Islam is, met de Koran als heilig boek. Die Islam is geen eenheid, maar een bonte verzameling van stromingen waarvan de aanhangers in de hier besproken regio elkaar bestrijden, bedreigen en naar het leven staan. Een feit is dat in de Koran en in andere religieuze boeken

teksten te vinden zijn die agressief en intolerant zijn tegenover andere godsdiensten ("ongelovigen"), tegen afvalligen en tegen levenswijzen die als zondig worden beschouwd.

Aan de andere kant zijn ook andere religies in hun teksten en in hun houding tegenover andere opvattingen en levenswijzen niet altijd voorbeelden van tolerantie.

De godsdienstige verdeeldheid in de Islam is ook terug te vinden in de machtsstructuren van de verschillende landen in de regio: de heersende groepering hangt een bepaalde visie van de Islam aan, het overheerste deel van de bevolking heeft een daarvan afwijkende interpretatie van de leer. Een verdeeldheid die ook tussen de landen in de regio onderling een grote rol speelt.

Armoede, hoge jeugdwerkloosheid, uitzichtloosheid en een aantrekkelijke godsdienstige ideologie en praktijk, met al die verschijnselen moet rekening gehouden worden om een realistisch beeld van de regio te schetsen. De geschiedenis van de regio (Midden-Oosten en Noord-Afrika) wordt vanaf het begin van de twintigste eeuw en met name na de eerste wereldoorlog gekenmerkt door beïnvloeding, bezetting, kolonialisme en economische uitbuiting door buitenlandse machten. Na de instorting van het Ottomaanse (Turkse) rijk aan het eind van de eerste wereldoorlog werden kunstmatige landen als **Irak** en **Syrië** gesticht, waarbij de grenzen langs een liniaal op de tekentafel werden getrokken. Irak kwam in de Britse (later Amerikaanse) invloedssfeer terecht, Syrië werd aan Frankrijk toebedeeld, evenals **Libanon**.

Palestina werd beheerd door Engeland en later overgedragen aan Zionistische immigranten; de strijd om Palestina met de oorspronkelijke Arabische bevolking woedt nog steeds. In **Iran** kwam de sjah-dynastie aan de macht, tot in 1951 na algemene verkiezingen een regering werd gevormd onder leiding van Mossadeq die de olie-indu-

strie (tot dan vooral in Britse handen) wilde nationaliseren. In 1953 kwam de macht na een door Amerika en Engeland gesteunde staatsgreep tegen Mossadeq opnieuw in handen van de sjah, tot de islamitische revolutie van Khomeini in 1979.

Van 1912 tot 1951 was **Lybië** een Italiaanse kolonie, ook tegenwoordig gaat de export van olie en gas nog steeds voor een groot deel naar en via Italië.

Egypte kende in 1798 een korte bezetting door het leger van Napoleon, daarna het Ottomaanse rijk. De invloed van Frankrijk en Engeland nam toe met de aanleg van het Suezkanaal in 1870; in 1922 kwam Egypte formeel onder beheer vanuit Londen, in 1952 werd het onafhankelijk na een opstand onder leiding van Nasser die tot 1970 aan de macht bleef. Vanaf die tijd neemt de afhankelijkheid van Amerika toe onder de presidenten Sadat en Moebarak.

Algerije werd omstreeks 1850 een kolonie, later een overzees deel van Frankrijk. Een oorlog van 1954 tot 1962 leidde tot onafhankelijkheid.

Marokko stond en staat sterk onder invloed van Frankrijk, in mindere mate van Spanje. De latere Spaanse dictator Franco speelde een belangrijke rol in de Spaanse koloniale oorlog in Marokko. Spanje bestuurt momenteel nog twee enclaves in Marokko.

De uitbreiding van het moslim-terrorisme hangt nauw samen met de destabilisering en verzwakking van de seculiere (niet-godsdienstige) moderne regimes van het Midden-Oosten en Noord-Afrika. In dat streven werden de radicale islam en de jihadistische bewegingen vaak gestimuleerd en ondersteund, met name vanuit Frankrijk en Amerika in het Midden-Oosten en vanuit Italië en Frankrijk in Noord-Afrika.

De opstand in 1987 van de islamisten tegen Bourguiba, de seculiere president van **Tunesië**, werd gesteund door de Italiaanse geheime dienst. De nieuwe Tunesische regering van Ben Ali vervolgde echter de islamisten die zich terugtrokken naar Algerije en daar een belangrijke rol speelden in de bloedige burgeroorlog in de jaren negentig.

De verdrijving van Khadafi uit **Lybië**, met behulp van Europese en Amerikaanse bombardementen, heeft geleid

tot een chaos van elkaar bestrijdende jihadistische groepen en krijgsheren.

Na de Iraanse revolutie tegen de sjah in 1979 werd het **Irak** van Saddam Hoessein aangemoedigd en gesteund in een bloedige oorlog tegen Iran met miljoenen slachtoffers. Na de val van Saddam Hoessein werden de soennieten in Irak vervolgd en uitgeschakeld en vervangen door nieuwe sjiietische "bondgenoten".

In Noord-Afrika en het Midden-Oosten heerst in veel landen anarchie of een dictatuur van terroristische organisaties en jihadistische milities zoals de Islamitische Staat, na het uiteenvallen van de bestaande seculiere overheden. De 'Arabische Lenten' werden en worden gezien als de strijd voor vrijheid van het volk tegen dictators, maar leidden ook tot de instroom van jihadisten uit de hele wereld. De oliemonarchie **Saoedi-Arabië**, bondgenoot van West-Europa en Amerika, steunt de islamitische rebellen in Irak en Syrië, in Syrië vooral gericht tegen de dictatoriale regering van Assad. In **Egypte** leidde de opstand tot een regering van de moslimbroeders. Nu weer vervangen door een militaire dictatuur, gesteund door vooral Amerika. **Turkije**, lid van de NAVO, steunt niet alleen het Vrije Syrische Leger, maar ook de jihadistische groep Al-Nusra, in de opstand tegen Assad.

Het islamitisch extremisme in de Arabische en Afrikaanse landen is succesvol tegenover het meer op het westen georiënteerde secularisme. Dat was anders in de periode vanaf de tweede wereldoorlog tot in de jaren zeventig. Toen waren er het Midden-Oosten en in Noord-Afrika niet-religieuze nationalistische bewegingen en regeringen, evenals socialistische en marxistische stromingen. Denk aan de regering van Nasser in Egypte en de seculiere Baath-partij in Irak en Syrië. In die tijd wordt het Arabische streven naar onafhankelijkheid van de westerse koloniale mogendheden gekenmerkt door een seculiere, linkse, socialistische en marxistische oriëntatie. Ook meer gericht op de Sovjet-Unie als bondgenoot, in plaats van op Amerika. Dat alles veranderde na de islamitische revolutie in Iran in 1979. De extremistische islam werd sterker in de hele regio en de werkelozen en armen

keerden zich af van de progressieve stromingen. De financiële steun van de rijke olielanden (en soms ook van de grote oliemaatschappijen), de aanhoudende steun aan Israël door Amerika en West-Europa in de strijd tegen de Palestijnen en de algemene verzwakking over de hele wereld van het linkse en socialistische alternatief versterkten de groei van het religieuze extremisme.

Wat valt er in relatie met de situatie in het Midden-Oosten en Noord-Afrika te zeggen over de positie van moslimjongeren in **West-Europa**?

Door een groot aantal (er zijn niet veel gegevens beschikbaar om vast te stellen hoe groot dat aantal is) jonge Europeanen van Arabische en Afrikaanse afkomst wordt het islamitisch extremisme niet alleen beschouwd als inspiratie voor een godsdienstige kijk op hun wereld. Het is voor veel van deze jongeren ook een sociaal en politiek keuze-model voor een andere maatschappelijke toekomst. Het moslimextremisme biedt in hun ogen een aantrekkelijk alternatief voor het democratische en seculiere model in hun huidige vaderland. En ook een alternatief tegenover de kritische, socialistische of sociaaldemocratische varianten van dat model.

De positie van Moslims en moslimjongeren is niet in alle landen van Europa hetzelfde. Van de 80 miljoen **Duitsers** zijn ongeveer 3 miljoen moslim, voor een groot deel van Turkse afkomst.

Tot de 60 miljoen inwoners van **Groot-Brittannië** horen 3 miljoen moslims. Recente cijfers geven aan dat 50 procent van de Britten met buitenlandse afkomst, niet allemaal moslims, elders geboren is. De moslims onder immigranten komen vooral uit India en Pakistan, er zijn ook veel immigranten

uit West-Indië afkomstig. En de laatste jaren ook veel uit Afrikaanse landen. De situatie in **Frankrijk** is anders dan die in Duitsland en Groot-Brittannië. Van de 60 miljoen inwoners van Frankrijk zijn 6 miljoen moslim, tweede en derde generaties, voor een groot deel afkomstig uit Noord- en andere delen van Afrika. De problemen van en met moslimjongeren in Parijs en andere Franse steden zijn vergelijkbaar met die in Duitsland, België, Nederland en Engeland: discriminatie, racisme en werkeloosheid. Immigranten, niet alleen moslims, voelen zich in bijna alle Europese landen als niet-volwaardige burgers beschouwd. Maar in Frankrijk speelt bovendien nog steeds de kwestie Algerije mee. Algerije was vanaf 1830 een Frans département. In de oorlog voor onafhankelijkheid van 1954 tot 1962 kwam een miljoen Algerijnen om het leven. Na die oorlog trokken veel Algerijnen als gastarbeider naar Frankrijk. Ook 1,5 miljoen Franse soldaten keerden uit Algerije terug naar huis. Eén miljoen in Algerije geboren en gevestigde Fransen vluchtten naar Frankrijk ("pieds noirs"). Plus een groot aantal Harki's, Algerijnen die in het Franse leger hadden gevochten en als collaborateurs werden beschouwd. Frankrijk weigerde te zorgen voor hun veiligheid. Na een bloedbad in Algerije vluchtten de overlevenden alsnog naar Frankrijk.

In de huidige Parijse voorsteden speelt de Algerijnse kwestie nog steeds een rol, vooral na de Algerijnse burgeroorlog in de jaren negentig. Frankrijk steunde het leger in Algerije tegen de islamitische beweging FIS. Zeker toen het FIS begin jaren negentig de verkiezingen in Algerije won en het land een

islamitische staat dreigde te worden. Na een reeks bomaanslagen in de Parijse metro (het is nooit duidelijk geworden wie eigenlijk de daders waren) werden en worden Algerijnse moslims in Frankrijk door de politie, de politiek en de publieke opinie als verdachte moslimterroristen aangemerkt. In combinatie met discriminatie en werkeloosheid zijn moslimjongeren in de Parijse voorsteden in deze situatie nog meer dan elders geneigd te kiezen voor het moslim-extremisme als model voor hun toekomst. Hoewel de meest geradicaliseerde jongeren afkomstig zijn uit voorheen weinig religieuze gezinnen. De huidige economische crisis versterkt al deze negatieve verschijnselen nog: van de Franse beroepsbevolking is 10 procent werkeloos, van de jongeren tussen 15 en 24 jaar is zelfs 25 procent zonder werk. Voor de moslimbevolking van Frankrijk zijn de cijfers nog dramatischer.

Er zijn berichten dat de daders en verdachten van de Parijse aanslagen van november een Algerijnse achtergrond hebben, zoals ook het geval was bij de aanslagen van januari op de redactie van Charlie Hebdo. Van de daders en de verdachten van de aanslagen wordt vaak gezegd dat zij goed of hoog zijn opgeleid. Als dat het geval is, dan zal nog duidelijker zijn dat de radicalisering van deze jongeren meer op maatschappelijke dan op religieuze gronden is gebaseerd. Zij kennen waarschijnlijk meer dan hun leeftijdsgenoten de

geschiedenis, zeker waar het Algerije betreft en zijn zich meer bewust van de ondergeschikte positie van hun ouders en grootouders in de Franse maatschappij. En mogelijk ervaren zij nog sterker dan anderen de discriminatie op de arbeidsmarkt, ondanks hun betere opleiding.

Tenslotte: In al de hier beschreven achterliggende verschijnselen zijn verkla-

ringen te vinden voor de opkomst van het moslimextremisme, de radicalisering van moslimjongeren en de daaruit voortvloeiende terroristische aanslagen.

Mogelijk ten overvloede: het vragen naar oorzaken en verklaringen is iets anders dan verontschuldigen. Begrijpen is iets anders dan begrip hebben. De daders van terroristische aanslagen zijn criminelen die opgespoord en gestraft moeten worden. Behalve dat zij onschuldige slachtoffers maken, vechten zij voor een verloren zaak. De terroristen in Noord-Ierland, in het Baskenland, de Rote Armee Fraktion in Duitsland, de Rode Brigades in Italië en zo veel andere terroristische groeperingen hebben door hun terreurdaden hun "ideaal" geen stap dichterbij kunnen brengen.

Op de achtergrond van alle recente en nog te verwachten gebeurtenissen speelt de al jaren aanhoudende economische wereldcrisis natuurlijk ook een belangrijke rol. Het is in het licht hiervan moeilijk maar noodzakelijk de vraag te stellen in hoeverre het huidige economische systeem op wereldschaal, gebaseerd op winst en concurrentie, nog langer houdbaar is. Bij nuchtere en rationele beschouwing kan het verband tussen dat systeem en de tragische gebeurtenissen van de laatste tijd niet buiten beschouwing blijven. En voor degenen die op aanslagen menen te moeten reageren met nog meer bombardementen op Syrië, Irak en elders geldt in ieder geval: "Oog om oog, iedereen blind".

'Niets verplicht ons dat we de verschillende consequenties van religies niet zouden moeten opmerken. Wie even bezorgd is over de Amish of de anglicanen als over de islam, leest gewoon de verkeerde delen van de krant.'

- Sam Harris

Met dank aan Leon Korteweg voor de citaatvertaling.

Aanslagen op de open samenleving

Bespreking van Charb, *Brief aan de huichelaars die het racisme voeden*, met een voorwoord van Adam Gopnik, Lebowsky Publishers, Amsterdam, 2015, vertaald uit het Frans door Gertrud Maes en Martine Woudt, 87 pgs.

Floris van den Berg (foto pag. 3)

“Ik sterf liever rechtop dan dat ik moet leven op mijn knieën.” Charb

Dat waren geen loze woorden. Charb is dood. Op 7 januari 2015 werd Stéphane Charbonnier alias Charb, hoofdredacteur van het satirisch weekblad *Charlie Hebdo* vermoord in het door politie bewaakte redactiekantoor door twee moslims. Nog 11 anderen werden gedood bij deze aanslag. Twee dagen voor zijn dood leverde Charb het manuscript voor zijn boek in bij zijn uitgever. Het boek is er, maar de auteur niet meer.

Het boek heeft de vorm van een brief, maar die is, in tegenstelling tot wat je zou verwachten, niet gericht aan moslims. Zijn brief is gericht aan wie hij noemt de huichelaars: de westerse intellectuelen die ervoor pleiten om

de islam te ontzien van kritiek. Waar Charb spreekt over huichelaars; spreken de Denen Pittelkow en Jespersen over naïvisten in hun boek *Islamisten en naïvisten* (2007).

De dreiging met geweld en het toepassen van geweld door moslims werkt: de vrijheid van meningsuiting heeft averij opgelopen. De vrijheid van meningsuiting is het fundament van de liberale democratische rechtstaat, de open samenleving. En die vrijheid van meningsuiting wordt dubbel bedreigd, enerzijds door de moslims, maar anderzijds door de naïvisten en huichelaars die zwichten voor de dreiging en bereid zijn om de vrijheid van meningsuiting te beperken wanneer het om de islam gaat.

De Canadees-Amerikaanse schrijver Adam Gopnik schrijft in het voorwoord:

‘Er gaapt een enorme kloof tussen een belediging en een bedreiging, en zo moeilijk is het niet om ze van elkaar te onderscheiden. In een open samenleving moeten we allemaal weleens een belediging slikken.’ (p. 11)

Dat is, zoals ik al eens elders¹ betoogd heb de kern: beledigen mag; bedreigen mag niet. Dit is zo belangrijk en wordt zo vaak verkeerd begrepen dat ik Gopnik citeer met nogmaals dezelfde boodschap:

‘[...] zeggen dat iemands godsdienst belachelijk is, is wat anders – waarneembaar, meetbaar, significant anders – dan zeggen dat een bepaalde groep uitgeroeid moet worden. Iemands profeet bespotten is heel wat anders

dan hem persoonlijk bedreigen. Blasfemie is spot die op een ideologie is gericht; haat zaaien moedigt aan tot geweld tegen individuen. [...] Het betekent het einde van de vrije beschaving als kritiek op ideeën wordt vervangen door aanvallen op mensen.’ (p. 12)

Is het einde van de vrije samenleving gekomen?

Het satirisch cartoon weekblad *Charlie Hebdo* is een links atheïstisch-anarchistisch en communistisch bolwerk dat met bijtende spotprenten van alles en nog wat op de korrel neemt, politici, religies en ideologieën. Het blad wordt regelmatig aangeklaagd voor smaad en belediging. Er is echter een groot verschil met de reactie van de boze christenen, politici, joden en dergelijke enerzijds en anderzijds de reactie van de oververhitte moslims. De moslims dreigen met geweld en laten het er niet bij. Charb ontvangt doodsdreigingen. Op een nacht in 2011 wordt er een brandbom bij de redactie naar binnen gegooid waardoor er veel brandschade is. Het kantoor van Charlie Hebdo krijgt daarna extra beveiliging. Maar niet genoeg. De wrede terreuraanslag van 7 januari 2015 zaait angst. Iedereen die de islam bekritiseert, en vooral de cartoonisten, zullen zich wel twee keer bedenken voor ze Mohammed tekenen en ze het risico vermoord te worden op de hals willen halen. Ook niet-cartoonisten lopen risico. Ayaan Hirsi Ali, politica, feministe wordt met de dood bedreigd vanwege haar Islamkritiek en haar afvalligheid. Politicus Geert Wilders is al meer dan tien jaar onder permanente bewaking omdat zijn leven niet veilig is door dreiging van moslims vanwege zijn kritiek op de islam. In 2004 werd filmmaker Theo van Gogh door een moslim wreed vermoord. En dan wordt er opgemerkt dat deze critici extreem zijn. Dat is de wereld op zijn kop! Het zijn de moslims die dreigen met geweld en bereid zijn geweld te gebruiken. De terreurdreiging van moslims is extreem gevaarlijk.

Charb schrijft: ‘Ik zou voor de grap een keer alle dreigbrieven moeten publiceren die ik bij Charlie Hebdo van katholieke fascisten en moslimfascisten heb ontvangen.’ (p. 28) Ik denk dat dat goed is als dat zou gebeuren! Niet geanonimiseerd! Er is al een fascinerend boek met (doods)dreigingen: *Dearest Tinkebell* (2009) waarin kunstenaar Tinkebell de dreigemails publiceerde met gegevens van de afzenders (zoals naam, adres, foto’s, kaart met huislocatie, telefoonnummer) die ze ontving toen zij haar eigen zieke kat had gedood en er een handtas van had gemaakt.

Charb is een intellectueel (en dus een atheïst). Hij moet cniks hebben van welke religie dan ook:

‘Je moet wel heel naïef zijn om de teksten die aan de basis van alle grote godsdiensten liggen letterlijk te nemen, en volkomen gestoord om thuis na te willen doen wat ze verkondigen. Kortom, het probleem is niet de

¹ Zie mijn essay ‘Je suis Charlie’ in: *Beter weten. Filosofie van het ecohumanisme*, 2015.

Koran of de Bijbel, slaapverwekkende, onsamenhangende en slecht geschreven romans, maar de gelovige die de Koran of de Bijbel leest zoals iemand de gebruiksaanwijzing leest voor het in elkaar zetten van een Ikea kast.' (p. 29)

In het laatste hoofdstuk daagt Charb mensen uit om atheïsten te beschimpen zoals *Charlie Hebdo* religies beschimpt. Ikzelf zou heel benieuwd zijn naar cartoons die het niet bestaan van god hekelen en bespotten. Atheïsten hebben geen heilige huisjes waar tegen getrapt kan worden. Of toch? Het enige 'heilige huisje' van liberale atheïsten (en in het westen zijn de meeste atheïsten liberaal) is de vrijheid van het individu. Maar ook daar mag best mee gespot worden.

Charb is vooral boos en teleurgesteld dat linkse intellectuelen – waartoe hij zelf toe behoort – geneigd zijn de kant van de moslims te kiezen. Hij trekt fel van leer tegen diegenen die menen dat islamkritiek racisme is. Charb meent dat de overheid alle mensen gelijk moet behandelen en de mensen als burgers moet behandelen, onafhankelijk van de religie of levensovertuiging die een burger heeft. Charb betreurt het dat moslims als moslim worden aangesproken door de politiek. Hij is een linkse egalitarist en tegen elke vorm van discriminatie. Zijn laatste woorden in de brief, en in zijn leven, luiden dan ook: 'Geen enkel geval van discriminatie is erger of minder erg dan een ander.' (p. 86) In de kakofonie in de nasleep van de terreuraanslagen in Parijs sneeuwt de boodschap, datgene waar *Charlie Hebdo* voor staat, onder. Het tijdschrift staat voor de kernwaarden van de Franse republiek: vrijheid, gelijkheid, broederschap. De scherpe cartoons zijn een kritiek op paternalisme. De boodschap van *Charlie Hebdo* is positief. De redactie komt op voor de slachtoffers van onderdrukking, inclusief immigranten, inclusief moslims! *Charlie Hebdo*, onder het mom van het ideaal van broederschap, bekritiseert en bespot ook rechtse partijen als die van Marine Le Pen (ook daar zijn rechtszaken over geweest – rechtszaken zijn prima, want die vallen binnen de rechtsorde. Al vind ik het wel kinderachtig.)

De tweede terreuraanslag in Parijs in november 2015 laat zien dat de moslimterroristen het gemunt hebben op de open samenleving *an sich*. Het gaat hen niet alleen om de cartoons of om islamkritiek, maar om de vrije samenleving als geheel. De naïvisten moeten dat eens goed in hun oren knopen. Tenzij – het is de wereld op z'n kop, maar ik hoor het hen al zeggen – tenzij zij zeggen dat ook die aanslagen het gevolg zijn van de westerse houding ten opzichte van de islam: de 'eigen schuld, dikke bult-theorie'. Maar zo idioot kan toch niemand zijn? De aanslagen in november in Parijs op uitgaanspubliek laten zien dat het de terroristen gaat om een levensstijl, de westerse vrije levensstijl. Het is vanuit een humanistische levensvisie onbegrijpelijk dat je mensen gaat vermoorden en jezelf erbij omdat je het niet met hun levensstijl eens bent, zonder dat die levensstijl slachtoffers maakt. Dat de islam in staat is mannen aan te zetten tot en inspiratie geeft om zulke monsters te worden laat zien dat er iets fundamenteel mis is met de islam. Niet alleen met een radicale islam, maar met de islam in het geheel. Dit is wat er in Soera 9 staat: "En dood hen, waar je hen ook ontmoet en drijft hen uit, vanwaar zij u hebben uitgedreven; want vervolging is erger dan doden." De moslim-

terroristen kan in ieder geval niet verweten worden dat zij niet doen wat in de Koran staat.

Charb wist dat hij gevaar liep. Toch zwichtten hij en de redactie niet voor de geweldsdreigingen. Wij moeten goed beseffen hoe mooi het is om in een vrije samenleving te leven waarin de vrijheid centraal staat. En hoe verschrikkelijk het is om in een totalitaire samenleving te leven. Een samenleving die de moslimfanaten voor ogen staat. Een land waar de islam de macht heeft, is een slachtoffersamenleving, ook voor vele moslims zelf. De terreur en de dreigingen doen beseffen dat er ook in ons midden vijanden van de open samenleving zijn. Dat wij de moeizaam verworven vrijheden moeten koesteren, bewaken en er desnoods voor moeten strijden. Charb stierf, trouw aan zijn idealen. Idealen die de grondslag zijn voor het vrije westen, de open samenleving.

WERELDS NIEUWS

Nog meer nieuws uit IJsland (zie pag. 8). Volgens een bericht van Iceland Magazine van 14 januari jl. ziet het er naar uit dat IJsland steeds meer seculier wordt. Een enquête heeft uitgezeten dat minder dan de helft van de IJslanders zich religieus noemt en dat 40,5% van de jongeren zich als atheïst beschouwt. Opmerkelijk is dat geen enkele jongere nog in het

bijbelse scheppingsverhaal gelooft. 93,9% van de IJslanders onder de 25 gelooft in de Oerknal en 6,1% heeft geen mening of denkt dat de wereld op een andere manier is ontstaan. Niet verrassend is dat ouderen zich het vaakst christen noemen. 80,6% beschouwt zich als

christen, bij de jongeren is het cijfer 42%. Ook niet verrassend is dat men in Reykjavik minder gelovig is dan daarbuiten. Uit de enquête bleek voorts een groeiende steun voor het principe van scheiding tussen kerk en staat. De enquête werd uitgevoerd in opdracht van de IJslandse Ethisch-Humanistische Vereniging, een atheïstische vereniging. Deze had vorig jaar 1020 leden op een bevolking van 329.100 (!).

Compassie en vernietiging

Jo Nabuurs

Jo Nabuurs
is historicus
en lid van
DVG

Al decennia lang ben ik – en ik ben niet de enige – verbijs-terd over de intimidatie en agressie van politieke en religieuze regimes. En wat mij het meest verbaast is de ‘gespleten’ houding van de daders. Hoe was en is het mogelijk dat de dader, een nazi, stalinist, maoïst of aanhanger van IS, van het ene moment op het andere van een vreedzame huisvader verandert in een kille moordenaar? Anders geformuleerd: tijdens de lunch luistert hij ontspannen naar een pianoconcert van Mozart en direct daarna geeft hij bevel om duizend joden te liquideren of een groep mensen te onthoofden. Hannah Arendt sprak i.c. over de ‘gewoonheid’, de banaliteit van het kwaad, in een net pak of uniform. Ik wil proberen iets meer licht te brengen in deze duistere tweeslachtigheid en gespletenheid (voor mensen die nog geen tijd hadden om er een boek over te lezen). Waar komt deze houding vandaan? Een beschrijving van het politieke en culturele klimaat kan daarbij een hulpmiddel zijn. Om te beginnen: enkele versregels van Jan Greshoff uit een in 1936 verschenen dichtbundel (Maastricht-Brussel, uitgeverij Stols, p. 183):

*‘Wie liefde zegt gebruikt een smerig woord
Dat telkens weer de discipline stoort,
Het sentiment moet overboord:
Een kerel met een hart zoals het hoort
Verlangt alleen naar moord’.*
Uit: Het nummer.

Mijn vraag luidt: in welk politiek-cultureel klimaat kon iemand ‘dader’ worden? En vervolgens tracht ik te achterhalen waarom zo iemand zijn/haar gevoelens volledig kon uitschakelen als het de jood betrof, de koelak, de grootgrondbezitter of de ongelovige. Ik probeer te begrijpen welke factoren de basis vormden, c.q. vormen van het politieke en culturele klimaat waarin de minachting voor de andersdenkende kon gedijen. En hoe de kloof, in gevoelsmatig opzicht, tussen thuis en buitenshuis kon ontstaan, in een en dezelfde persoon. Als politiek substraat de volgende ‘ismen’:

1. Nationalisme

Vanaf begin negentiende eeuw ontstond het verlangen naar een staat op basis van een gemeenschap, een bepaald volk. Daarbij moet je denken aan een gemeenschappelijk territorium, een nationale cultuur, geschiedenis en taal. Eén volk, één natie zonder vreemde elementen, minderheden e.d.. Neem bijvoorbeeld Pruisen waarop de uitspraak van Leopold von Ranke van toepassing is: ‘Unser Vaterland ist mit uns, in uns. Deutschland lebt in uns’. Dit staat haaks op het kosmopolitisme van de Verlichting.

In Frankrijk was iedereen die de principes van de grondwet accepteerde een Fransman, in Pruisen was dat niet zo. Uiteindelijk nam het nationalisme in Duitsland, Italië, Spanje, Sovjet-Unie en elders extreme (extremistische) vormen aan en mondde het uit in fascisme, nazisme en stalinisme. Letterlijk: ‘van vreemde smetten vrij’. **En je moe(s)t meelopen als individu.** Je wordt van aanhanger vanzelf handlanger en

doet automatisch mee aan de nationalisatie van het verleden. En als de eer van de natie aangetast wordt, dan moet je wraak nemen: in geschrift of in oorlog.

2. Antisemitisme

‘Getekend met het brandmerk van Kaïn’.

De Jodenhaat bestond al driehonderd jaar v.o.j.. Maar vanaf de elfde/twaalfde eeuw, in de Middeleeuwen, verspreidde deze zich over de meeste landen van Europa, Azië en Afrika. Oost-Europa spande i.c. wel de kroon. Waar gaat het om? Stigmatisering: de joden hebben Christus vermoord, zij vergiftigen de bronnen, offeren het bloed van christenkinderen, zijn door de duivel bezeten, zijn sluw en achterbaks; zij proberen de wereld te veroveren enz. Bovendien begeven zij zich in beroepen die haaks staan op de christelijke maatschappelijke orde, zoals het bank- en kredietwezen (die verboden waren voor christenen). Tenslotte dwingen bepaalde groepen en vorsten, c.q. regeringen de onderdanen tot het terroriseren van joden. Kortom, de joden vormen een vreemd element in de Europese cultuur. Zij moeten verdwijnen.

‘Joden spuwen op de Duitse cultuur. Ze beheersen de theaterwereld, warenhuizen, uitgeverijen etc.. Ariërbloed is anders dan joods of negerbloed. Als wij ze niet uitmoorden, vermoorden ze ons’, aldus Alfred Rosenberg in diens *Protocollen van de wijzen van Sion* uit 1923. En hoe de Holocaust na eeuwenlange vervolging uitpakte: lees Primo Levi, *De getuigenissen*. **Het antisemitisme was in de loop der eeuwen bij velen als het ware in de genen gaan zitten.**

3. Racisme

De theoretici van de rassenleer waren met name de Fransman De Gobineau (het Arische ras is schepper van de Europese beschaving; geen enkel ras kan overleven zonder hulp van het blanke ras) en de nazi-ideoloog Alfred Rosenberg. De eerste met een ‘doorwrocht’, de tweede met een vrij onsamenhangend, lapidair betoog. De laatste jaren zijn de meeste historici het erover eens dat vóór de negentiende eeuw niemand over ras of rasverschillen sprak. Maar ja, als het imperialisme opkomt en de koloniserende mogendheden zich superieur gedragen ten opzichte van de Afrikanen en Aziaten, zoeken Europeanen naar legitimatie van hun heersersgedrag met behulp van biologische kenmerken. En bovendien greep men de mogelijkheid aan om de rassenleer uit te breiden naar de Joden, de Slaven en welke volkeren al niet meer. Terwijl al deze volkeren geen apart ras vormden. De Gobineau kon tevreden zijn. **En het racisme kon zich diep in de hersens van de bevooroordeelde massa dringen.**

4. Communisme

Voor fascist en nationaal-socialist kwam alle gevaar van het communisme. De communisten – zo was de overtuiging – wilden de wereld veroveren en het kapitalisme vernietigen. Het communisme was bovendien een goddeloos systeem. Voor de nazi’s was het nauw verbonden met het jodendom, dat ook een internationaal complot vormde tegen

de democratieën. Beide ‘systemen’ waren een regelrechte bedreiging voor de oprechte mens en de beschaving, vonden zij. Was het recht op eigendom immers niet mede de basis van de materiële vooruitgang? En dat recht werd vanuit de Sovjet Unie, in het bijzonder ten tijde van Stalin en de miljoenen slachtoffers van diens zuiveringen, en wat later vanuit China, bedreigd. Zo voelden ook inwoners van niet-fascistische landen dat. Daarom bestond in brede kring begrip voor de ideologie van het nazisme en fascisme als de sterkste bestrijders van die goddeloze leer.

5. Islamisme

Aanhangers van de fundamentalistische islam zijn anno 2015 de meest gevreesde bewoners van ons aardrijk. Hun methoden om tegenstanders uit de weg te ruimen zijn buitengewoon wreed. En de ideologie van de islamisten, met name van IS, is gebaseerd op de koran en daarmee in eigen ogen volkomen legitiem. Al degenen die niet exact de leerstellingen van het islamisme (welke zijn dat precies?) belijden, dienen uitgeroeid te worden: andersdenkende moslims, joden, christenen en ongelovigen. De vraag is natuurlijk of islamitische dogma's aan de basis van de fundamentalistische islam liggen of meer tot het sociaal psychologische terrein behoren. Feit is dat internet en de sociale media naast tv, kranten, brochures, pamfletten en flyers een belangrijk hulpmiddel zijn om de abjecte ideeën van de islamisten te verspreiden.

Zou je kunnen zeggen dat mensen die vanwege hun politieke en maatschappelijke omgeving uitermate angstig zijn, *alleen* agressief en gevaarlijk worden wanneer zij zich ‘bekeren’ tot een bepaalde ideologie? Dat kan ook een godsdienst zijn. En die omgeving kan ook te maken hebben met een economische crisis en de daarmee gepaard gaande xenofobe gevoelens. De angst keert zich bij mensen die niet in de greep van een politieke of religieuze ideologie gevangen zitten meestal naar binnen. Maar de dogmatici, de militanten en hun volgelingen zullen zich zeer agressief uiten als het er op aankomt. Als ze de kans krijgen tegen hun tegenstanders aan te lopen.

Emotie en Motivatie (welke emotionele reacties hangen met een vervormde visie op de politieke werke-

lijkheid samen?) Want zo – ‘vervormde visie’ – wil ik bovenstaande ideologieën noemen. En dan denk ik aan rancune, jaloezie, wraak, grenzeloze woede, haat, geweld, oorlog en ‘administratieve’ vernietiging. En tenslotte denk ik aan de arrogantie die alle zelfkritiek uitschakelt. En alle twijfel uitsluit die zo onontbeerlijk is voor het zuivere denken. ‘Denn Zweifel kann nur bestehen, wo eine Frage besteht; eine Frage nur, wo eine Antwort besteht, und diese nur, wo etwas *gesagt* werden *kann*’, aldus Ludwig Wittgenstein in het ‘Tractatus logico-philosophicus’, Wien 1918, 6.51

Als historisch voorbeeld: de nazi-ambtenaar.

Wat staat daar dan tegenover mij, tegenover de correcte nationaal-socialist?

‘Een volksvijandige, de samenleving bedreigende, vreemde, on-Duitse, de zuivere Duitser vergiftigende, crisis

veroorzakende onderkruiper: *der Ewige Jude* ▲. M.a.w. als je het Duitse volk wilt redden, vernietig dan de jood en de joodse communist, de socialist, de zigeuner, de vrijmetselaar, de vrijdenker en de Oost Europese slaaf'. Iemand die zo denkt, is bezeten van haat en rancune. Menno ter Braak heeft over een belangrijke eigenschap, c.q. karaktertrek van de woedende burger een scherp essay geschreven ‘De rancuneleer van het nationaalsocialisme’. Kern van diens opvatting is dat de politieke extremist zoals de fascist of communist uitzonderlijk jaloers is op de welvarende elite. De

Islamist kende hij toen nog niet. De politieke extremist vindt dat hij evenveel recht heeft op welvaart en rijkdom. Immers, de Franse revolutie heeft gelijkheid gepreikt, vooral tijdens de radicale fase van de Jacobijnen. Waarom heb ik niet wat hij wel heeft? Hij wordt in *zijn* ogen een onderkruipsel, een gevaarlijke, pest veroorzakende rat. Jaloezie heeft dan volledig bezit genomen van de extremist. Met die jaloezie gaan woede en wraak gepaard en die jaloezie is tegelijk de grondslag daarvoor. Ook wraak op nationaal niveau, bv.: de welvarende burger / jood / kapitalist / communist etc. heeft het Duitse volk vernederd. De totale identificatie met de natie vreet aan de ‘ziel’ van de nationalis. De ongelovige heeft de brave moslim tot op het bot beledigd zonder dat de ongelovige het in de gaten heeft.

Hoe worden al deze rancuneuze, woedende, wraakzuchtige emoties tot uiting gebracht? Langs de weg van geweld. Fysiek via het in elkaar slaan of doodschieten van opposanten en fysieke intimidatie en via oorlog als het om landen gaat en sinds kort ook om islamistische terreurgroepen binnen landen.

Administratieve vernietiging

Destructie/vernietiging: op een cleane manier, efficiënt zoals tijdens de holocaust. De geregistreerden, c.q. de aangekruisten dienen vernietigd te worden of levenslang in een kamp opgesloten met de zekerheid dat zij vroeg of laat dood zullen zijn. Een kwestie van bureaucratische ‘way of death’. (Lees Hannah Arendt in haar studie over het totalitarisme). Na het voorgaande is de houding van de vernietiger wellicht begrijpelijker geworden. De haat en rancune zijn structureel, het voorwerp ervan is conjunctureel: er kan steeds een andere vijand zijn.

Samenvattend.

De hersenen en houding van de daders zijn door alle eerder genoemde factoren dermate geprogrammeerd dat zonder enige affectie tot executie van tientallen, honderden, duizenden gevangenen besloten kan worden. Julius Streicher (nazi-bons): ‘Mijn geweten is zo zuiver als van een pasgeboren kind’ (interview met Streicher, 24-1-1946; in: Neurenberg -

Gesprekken, Meulenhoff, A'dam 2004, p. 289.

Het slachtoffer is een ding geworden, geen persoon meer van vlees en bloed. Het slachtoffer is in de perceptie van de moordenaars dader. Daders: joden, christenen, foute moslims en vrijdenkers.

Daar komt nog een belangrijk element bij, dat van de gevoelloosheid. 'Nou, je kunt je in elk geval geen sentimentaliteit veroorloven, of je nou mensen doodschietaf of ze in de gaskamers doodt.' (Rudolf Höss, Neurenberg-Gesprekken, 329). Toegeven aan compassie tegenover joden, zigeuners of politieke vijanden was een zwakte. Identiek met compassie was volgens Himmler omkoopbaarheid: beide waren in zijn ogen in strijd met de geschiedenis. Arthur Koestler laat de hoofdpersoon in *Darkness at Noon* zeggen: 'Ik ben schuldig omdat ik me aan gevoelsaandoeningen heb overgegeven en dus in strijd ben gekomen met de historische noodzakelijkheid' (London 1947, p. 240). In de film *Novecento* van Bertolucci wordt aan nieuwe volgelingen van de fascistische partij geleerd hoe ze hard moeten worden via het doodknuppelen van katten.

Niet zelden werd en wordt het aanleren van gevoelloosheid gelegitimeerd door een missionaire opvatting: wij, superieure natie of sekte, hebben de plicht om de wereld en de mensheid te redden. Ten koste van alles. En de brengers van het heil dienen bij het volvoeren van hun missie zichzelf te verloochenen en....gevoelens van empathie volledig uit te schakelen. Blijkens de aanslagen van islamisten tot zelfvernietiging toe als daarmee de vijand effectiever getroffen kan worden. En hoe tegenstrijdig het mischien ook klinkt: roem en ijdeluiterij spelen i.c. een belangrijke rol, aldus Nietzsche in *Morgenrood*, pp.126-132, AP, Amsterdam 2009.

Of draait tenslotte en primair alles om rijkdom en macht? Twee begerenswaardige maar onbereikbare perspectieven.

Literatuur

(non fictie)

Alain Finkielkraut, *De verloren beschaving*. Contact, A'dam/Antwerpen 1997;

en monografieën over nazi-Duitsland, Stalinistische S.U., Kommunistisch China en Islamistische 'dictaturen' in Arabische landen, met name: John Pomfret, *Chinese Lessons*, New York 2006

Hannah Arendt, *On Totalitarianism*, Cleveland and New York (vele uitgaven).

(fictie)

Virgil Georghiu, *Het vijftiengste uur*, 's-Gravenhage 1950

George Orwell, *Animal Farm* en *1984* (meerdere uitgaven tussen 1940 en 1947).

Arthur Koestler, *Darkness at Noon* (meerdere uitgaven; m.n. London 1947).

Aldous Huxley, *Brave New World*, London 1946 en 1988

Alexander Solzhenitsyn *Kankerpaviljoen I en II*, Baarn 1968 (en andere uitgaven).

Vasili Grossman, *Leven en Lot* (recent verschillende uitgaven). Viktor Klemperer, *Tussen de wal en het schip* (dagboeken etc., 2009).

Parijs 13/11. Wat kunnen we doen?

Frans Couwenbergh

Wat is de beste reactie van het Westen tegenover de rabiatische vijandschap van IS? Onze open samenlevingen zijn tamelijk weerloos tegenover een middeleeuwse vijand die moderne westerse middelen aanwendt om het Westen te vernietigen. Door sluw te putten uit een voor ons moeilijk bestrijdbaar cohort strijders uit ons eigen midden. Strijders die vaak nu nog niet eens weten dat ze het weldra zullen zijn.

IS spoort geradicaliseerde moslims in westerse achterstandswijken aan om hun eigen samenlevingen aan te vallen. Wetend dat het daarmee paniek en radeloosheid zaait, en bruikbare schrikreacties uitlokt welke van kwaad tot erger zullen

leiden. Helemaal volgens het terrorismedraaiboek *Idarat al tawahhush* ('management van de chaos'), geschreven rond 2005 door ene zich noemende Abu Naji Bakr. Inspiratiebron voor Al-Qaida en vooral voor IS: het volgt de aanbevelingen serieus op. Dat maakt voor de defensie-experts IS wel voorspelbaarder dan Al-Qaida, maar zeker niet minder eng. En er zijn meer van dat soort giftige geschriften waar arabist en islamoloog El Madkouri in de Volkskrant van 1 december 2015 op wijst. Wat kan het aangevallen Westen er tegenover stellen?

Onze politici verklaren IS de oorlog, bombarderen Raqqa en overwegen met grondtroepen de vijand af te maken. Arabisten en andere denkers daarentegen roepen in koor dat dit nou precies is wat IS met zijn aanvallen tracht uit te lokken. Raqqa kwijt? Dan heeft IS immers zo een nieuw commandocentrum, in Libië of Jemen of de Sinaï? Keus genoeg. Door de bombardementen krijgt IS zijn punt in de hele moslimwereld helder: het Westen is er op uit om de Islam te vernietigen. Moslims aller landen, verenigt u tegen de kruisvaarders! Bovendien vergroten de bombardementen de vluchtelingenstroom hierheen en lokken nog meer geradicaliseerde jongeren daarheen aan om hun broeders te hulp te snellen.

Radicalisering van jongeren, daar gaat IS het om. De discriminatie die vooral Marokkaanse jongeren hier elke dag ondervinden, kweekt een reservoir aan boze pubers die gevoelig zijn voor de opwekkende praatjes van salafisten. De pubers mogen dan niet veel op hebben met het achterlijke gepreek en gedoe in de moskee, maar de alledaagse discriminatie, het zich niet geaccepteerd weten in onze samenleving vanwege hun naam en huidskleur welke hen tot moslim, dus tweederangs burger, bestempelen, laten de door hun moeders als prinsjes voorgetrokken narcistjes tenslotte toch soms kiezen voor het strijdbare IS dat hen wél een identiteit en acceptatie in een 'beloofd land' lijkt te verschaffen.

De meeste moslims zijn natuurlijk niet voor niks hierheen gemigreerd, en zijn er bepaald niet op uit om de vrijheid en welvaart van hun aankomstland in de soep te draaien. Voor IS is dat echter geen punt: IS verklaart deze verwesterende moslims gewoon tot afvalligen die de dood verdienen. Om de beoogde

Frans Couwenbergh (1933) is voormalig leraar Nederlands, schilder en portrettekenaar en humanosoof.

chaos te stichten is voor IS een klein aantal strijders genoeg. Na elke geslaagde zelfmoordaanslag groeit bij de westerlingen het wantrouwen tegenover hun moslim-medelanders, groeien aanhang en vijandigheid van anti-islampartijen en worden moslims in de armen van IS gedreven.

Wat kunnen we doen? In elk geval niet simpelweg de oorlogshandschoenen oppakken welke IS ons toewerpt. In menig artikel valt te lezen dat we ook en misschien zelfs vooral de discriminatie van de moslimjongeren moeten aanpakken. Stoppen met het automatische afwijzen puur op grond van allochtoon uiterlijk en Arabisch klinkende naam; wat bijvoorbeeld al kan door bij de selectie van de sollicitatiebrieven naam en foto weg te laten en te vervangen door een serienummer. Een tweede lijn is meer geld uittrekken voor wijkagenten en buurtwerk in de volkswijken.

In Hamburg en Bremen wordt dit goed gedaan en met aantoonbaar resultaat; met radicaliserende jongeren wordt intensief gepraat, en anders wel met hun radeloze familie. Dit is pas echte IS-bestrijding. De derde lijn is het uitzetten van haat-imams en het sluiten van haat-verspreidende salafistische moskeeën; lang niet alle salafistische moskeeën preken geweld, en lang niet alle salafistische imams zijn IS-sympathisanten.

Ook de Iraans-Amerikaanse hoogleraar politieke psychologie **Fathali Moghaddam** ◀ wijst in de Volkskrant van 2 december populistisch anti-islamisme nadrukkelijk af. Groter dan het gevaar voor dodelijke slachtoffers

door het IS-terrorisme is de oorlogsretoriek van westerse politici die op den duur onze democratieën ondermijnen. Politici zoals Trump in de VS, Le Pen in Frankrijk en bij ons Wilders spinnen garen bij de door IS aangestookte *clash of civilizations*. Populisten veroorzaken massabeweging in precies de verkeerde richting. Schadelijke retoriek die alleen hun stemmenwinst dient en onze democratie en vrijheid bedreigt.

Moghaddam laakt ook, zoals bij ons Paul Scheffer, het gemakzuchtige multiculturalisme, vrucht van het cultuur-relativistische postmoderne denken. Het maakte de intelligentsia onverschillig voor wat er broeide in de achterstandswijken, waar haat-imams menig gewillig oor vonden bij zich ten achter gesteld voelende jongeren. Moghaddam ontwikkelt concrete plannen voor aanpak van de jihadistische propaganda, deradicaliserings- en burgerschapsprogramma's, in het kader van het TerRa-project van de Europese Commissie.

En jawel, ook de humanosoof heeft een goed idee. We kunnen ons, als westerse samenleving, weer van een geloof gaan voorzien. Niet gaan trekken aan het dode paard van het Christendom; dat zou IS het liefst zien: *clash of civilizations*. Nee, een gloednieuw geloof: in het mens-zijn. Zich baserend op een gloednieuw en universeel-menselijk Scheppingsverhaal.

Om een veelheid van redenen was dat al zeer wenselijk. Het verdampende Christendom en het heersende post-modernisme schiepen een leegte waarin zelfzuchtige ideeën als *greed is good* en *there is no such thing as society* konden woekeren. De lui die bij het grote geld kunnen, stortten onze westerse samenlevingen in financiële crises. Onze jongeren groeien op met NIX en dat deugt sowieso niet. Maar voor moslimjongeren is het NIX dat onze westerse samenleving als antwoord op hun grote vragen te bieden heeft, nog extra bemoedigend. Dat westerse NIX is niet voor niets een hout snijdend argument in de propaganda van IS.

Een nieuw geloof dus. Maar niet met een heilig boek, en evenmin als een bij iedereen door de strot geduwd geloof. Niets van dat alles, maar: iedere mens worstelt wel eens, op verstilde momenten, met Grote Vragen zoals *wie ben ik, wat is de mens, waar gaat het om in het leven?* Vroeger leverden daar de kerken de antwoorden voor aan, antwoorden waar je niet echt vrolijk van werd, maar het waren tenminste antwoorden. Nu is er NIX en dat gaat niet goed. Wat is dan dat humanosofische idee? Een project. Een samenwerkingsproject van alle door democratische overheden bekostigde universiteiten wereldwijd.

Het gaan uitwerken van het mens-zijn dat de grondslag is van de Universele Verklaring van 1948. Eindelijk gebruik maken van al wat de opgebloeide menswetenschappen sindsdien aan bouw materiaal aandragen. Het daarmee tot stand brengen van de Universele Verklaring van de Herkomst en Geaardheid van de Mens. Uit-formuleren wat ons onderscheidt van alle andere levende wezens: het met elkaar over dingen kunnen hebben, de kracht van 'twee weten meer dan één, en met de hele groep kunnen we grote problemen aan', de kracht van democratie dus.

Een nimmer eindigend project – want de menswetenschappen blijven doorgaan met hun onderzoeken. Werkend aan de enige waarheid die voor iedere mens aanvaardbaar is: een waar alles wat we als mensheid kunnen weten, aan te pas komt en waaraan permanent gesleuteld blijft worden. Een democratische waarheid bovendien: wie het beter denkt te weten, wordt van harte uitgenodigd om er haar/zijn inbreng aan te leveren. Een nieuw en universeel geloof. Het westerse alternatief voor het verdampende monotheïsme. Ook voor de moslims aantrekkelijk, zodra ze zichzelf als mensen durven zien en balen van de onmenselijke invulling die IS aan hun geloof geeft. Ik opper hier slechts het idee; de inrichting van het project vergt hier teveel ruimte. Maar het is één van de dingen die het Westen kan doen.

Evenals als Moghaddam's '*jihad voor de democratie*' en het TerRa-project van de Europese Commissie zal het 'nieuw geloof'-project er één zijn van de lange adem. Gedragsveranderingen voltrekken zich tergend langzaam. Hopelijk schudden de recente IS-aanvallen en de vluchtelingensunami het Westen wakker en zetten ze het aan tot renovatiewerkzaamheden aan de democratie. Die is versloft door het postmoderne cultuurrelativisme, het neoliberalisme en de multiculturele gezapigheid. Het herstel kan alleen komen door initiatieven die het intermenselijke eenheidsgevoel bevorderen.

Ruimtevaart

Tom van Ewijk

Scène-ontwerp
'De Aardeschijn'
van Georges
Méliès voor zijn
film 'De reis
naar de Maan',
1902

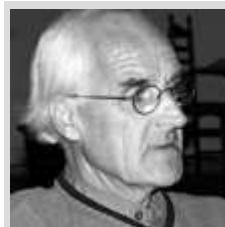
Is de aarde te klein voor ons geworden? Als planeet stelt zij in het heelal inderdaad niet veel voor. Toch hebben er al miljarden mensen op die kruimel gekrioeld en krioelen er nog altijd miljarden. Zal ruimtevaart ons de mogelijkheid bieden naar andere planeten in ons zonnestelsel te emigreren, of zelfs nog verder? "In Mars moet je geloven" kopte de Volkskrant in een wetenschappelijke bijlage (12 juni 2004). Het is nu ruim 11 jaar later en ik mag wel zeggen dat de ruimtevaart inmiddels een geloof is geworden, compleet met apostelen in ruimtepak. Maar de ruimtevaart is dat niet alleen. Ook de sport is een religie. Die bestaat zelfs uit vele geloofsrichtingen, waaronder voetbal wel de grootste wereldgodsdienst mag worden genoemd. Behalve de sport valt het mij op dat ook de ruimtevaart blijk geeft van dezelfde opvallende eigenschappen die vooral typerend zijn voor godsdiensten, sekten en ideologieën. Ik noem karakteristieken als naïviteit, dogmatisme en fanatisme.

Als 'geloof' met wetenschappelijke allure kent de ruimtevaart inmiddels in zijn 50-jarig bestaan een wereldwijd groeiende geloofsgemeenschap van vele duizenden overtuigde aanhangers. Begrijpelijk, want ruimtevaart spreekt tot de verbeelding van de nieuwsgierigste primaat die de aarde bevolkt. Ruimtevaartdeskundigen geven lezingen waar velen, volwassenen en kinderen, met gelovige eerbied naar luisteren. Bij sommigen porren ze het vuur van hun fantasie hoog op, alsof de verhuis-shuttle naar Mars al binnenkort voor de deur staat. Over ruimtevaart wordt druk getwitterd en de jeugd wordt aangespoord bètavakken te gaan studeren, want die behelzen wetenschappen die de mens ook buitenaards de ruimte zullen geven. En inmiddels is het al een feit dat ruimte-toerisme binnen afzienbare tijd een commerciële klapper kan gaan worden. Daar is al het nodige mee geëxperimenteerd. Voorlopig niet voor iedereen weggelegd, maar wie er een miljoen pegulanten voor kan betalen,

mag straks plaatsnemen in een SpaceShip voor een korte ruimtereis. Surfend op het internet krijg je doldrieste plannen en uitspraken voorgeschoteld. "Fuck the earth", we moeten een miljoen mensen naar Mars sturen," zegt Elon Musk, miljardair en brein achter de elektrisch aangedreven Tesla-auto. Met zijn ruimteproject SpaceX wil hij binnen nu en 2040 Mars koloniseren. Een wat bescheidener project heet "Mars One" en is van twee Nederlanders. Binnen vier jaar willen ze een eerste groep van vier mensen op Mars laten landen. Of het financieel haalbaar is, is nog de vraag, maar er schijnen al 78.000 enthousiastelingen te zijn, van wie elk hoopt dat hij of zij bij de eerste vier zal behoren. En zo is er al jaren een internationale organisatie van ruimtevaartfanaten actief die de 'Mars Society' heet. In de staat Utah (USA) met zijn droge hoogvlakten en woestijnen die de indruk bieden van een marslandschap, komen ze jaarlijks voor enkele weken samen in wat zij hun 'Mars Desert Research Station' noemen. Daar toeren ze in ruimtepak op hun tot ruimtewagentjes opgetuigde quads door een onafzienbaar en desolaat gebied. Ruimtevaart als kinderspel voor grote mensen, jammer genoeg nog niet gewichtloos, dan zou het pas helemaal echt zijn. En al die ruimtegelovigen zijn gefixeerd op dat ene vijftig miljoen kilometer*) ver verwijderde doel, waarbij realiteitszin nauwelijks meer aan de orde is. Maar de realiteit is in elk geval dat ruimtevaart als een door heilig geloof en wetenschap gestuwde miljardenindustrie géén kinderspel is. En voor de grote wereldmachten is het een prestigeproject aangejaagd door politieke wed-

ijver, waarbij de kosten atmosferisch hoog oplopen.

Hoe ruimtevaart zich zal ontwikkelen, één ding is zeker: het is bepaald geen project van voorbijgaande aard. Het onderzoek van ons planetaire stelsel is nog maar net begonnen en daarna zal de instellaire ruimte worden verkend. Of de wereld er ooit ingrijpend door zal veranderen, is een vraag waarop ik geen antwoord weet, maar ik heb mijn twijfels. Ik hoor tot een onberekenbare soort die alle kanten uit kan en waarvan de neuzen nooit in dezelfde richting zullen wijzen. Dat hoeft voor mij ook niet, maar soms zou het wel heel prettig en nuttig kunnen zijn. Hoe dan ook, het is duidelijk dat de mens zijn speelterrein tot in het universum heeft uitgebreid. Van het spel en het bijbehorende speelgoed weet ik weinig, behalve dat er miljarden mee gemoeid zijn, waar ik straks nog op terugkom. Zorgen maak ik me over het speelterrein, waar de spelers zich evenzeer als nestbevuilers gedragen als op hun aardse startplaats. Maar ze zijn zo overtuigd en bezeten van hun spel dat het er op begint te lijken alsof planeet Aarde er weinig meer toe doet, hooguit als uitvalsbasis. "Het is naïef om te denken dat de mensheid voor altijd op deze bol zal blijven." Aldus ruimtegoeroe André Kuipers. Maar hoe naïef is hij zelf met deze uitspraak? Ik gun hem zijn geloof, maar daaraan inherent is dat hij zich dogmatisch onfeilbaar acht.

Tom van Ewijk (1934) is filosofisch geschoold, journalist van professie, werkzaam als vertaler en essayist, auteur van o.a. Maatschappij of Haatschappij.

WOORD VERVOLGD

*) De afstand Aarde-Mars is gemiddeld ca. 225 miljoen km.. - Redactie

Sinds 1856

Atheïstisch-Humanistische Vereniging

De Vrije Gedachte

Doelstelling van De Vrije Gedachte

De vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' stelt zich ten doel:

het bevorderen van het vrijdenken.

Het vrijdenken is een atheïstisch-humanistische levenshouding gekenmerkt door:

- Rationeel denken en onderzoeken van de werkelijkheid daarbij strevend naar:
 - bevrijding van dogmatisme, vooroordeel en onwetenschappelijke houding,
 - vasthouden aan principes van toetsing en bewijsvoering.
- Moreel handelen vanuit het besef van:
 - eigen verantwoordelijkheid voor gedachten en daden,
 - menselijke waarde,
 - solidariteit met de medemens, de natuur en het milieu,
 - de eindigheid en onherhaalbaarheid van elk individueel leven.

Een vereniging ontleent bestaansrecht aan haar doelstellingen en aan haar ledental. Veel doelstellingen kunnen worden bereikt bij voldoende aantallen (actieve) leden. Opkomen voor de situatie van mensen met een atheïstisch-humanistische levenshouding is erg actueel. In de komende periode wil 'De Vrije Gedachte' graag nieuwe activiteiten organiseren, ook in de regio's, en meer voor het voetlicht treden. Dit vergt creativiteit, tijd en energie van het bestuur, meer vrijwilligersinzet en een financiële impuls. U kunt hierbij helpen.

Steun De Vrije Gedachte!

Vindt u ook dat de vereniging op de kaart van levensbeschouwelijk Nederland thuishoort? Wilt u ook dat de vereniging nieuwe activiteiten organiseert? Steun dan de vereniging!

U kunt de vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' steunen door:

- mee te doen bij activiteiten en uw mening te geven,
- als vrijwilliger te helpen bij de organisatie van activiteiten, of door een regiokring te starten,
- ingezonden brieven te sturen aan kranten en uzelf daarin expliciet als vrijdenker te benoemen,
- geld te schenken aan de vereniging of een legaat na te laten. U kunt hierover vrijblijvend een informatief gesprek voeren en u daarvoor aanmelden via ons mailadres (zie onder),
- andere belangstellenden te attenderen op de activiteiten van de vereniging,
- te reageren op publicaties e.d. van 'De Vrije Gedachte',
- lid te worden van vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' (zie het informatiekader in dit blad),
- abonnee te worden van het blad 'De Vrijdenker' (zie het Colofon van dit blad).

Heeft u vragen of ideeën? Het bestuur hoort ze graag! Of wilt u praten over nalaten of schenken? Neem contact op via info@devrijegedachte.nl; voor andere contactmogelijkheden zie het informatiekader in dit blad.

Het driekleurig viooltje is sinds de 19de eeuw het internationale symbool van de vrijdenkerij. Dit bloempje heeft in het Frans de naam *pensée*, die gedachte betekent. De bloem heeft deze naam gekregen omdat de vorm ervan op die van een menselijk gezicht zou lijken en omdat de bloem in augustus vooroverbuigt alsof hij diep in gedachten is. *La libre pensée*, een term die Victor Hugo in 1850 geïntroduceerd zou hebben, betekent letterlijk de vrije gedachte en is de Franse benaming voor het vrijdenken. (Bron: wikipedia.org.)

Bezoek onze website
devrijegedachte.nl
en onze Facebook-pagina
'De Vrije Gedachte'

